

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra Pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Portfolio profesního rozvoje Dagmar Žákové Humlové

Portfolio of professional development Dagmar Žáková Humlová

Dagmar Žáková Humlová

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Pavla Banýrová

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Portfolio profesního rozvoje Dagmar Žákové Humlové* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Všetaty, dne 17. 3. 2022

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Pavle Banýrové, za její odborné vedení mého profesního portfolia, konzultace a cenné rady, které mi při vedení bakalářské práce poskytla. Dále děkuji za její optimismus, trpělivost, lidský přístup a čas, který mi věnovala. Poděkování patří i mé rodině a kolegům za jejich velkou podporu při studiu.

ABSTRAKT

Obsahem bakalářské práce je zpracování portfolia profesního rozvoje Dagmar Žákové Humlové, které obsahuje deset povinných částí se závaznou strukturou. Odborná esej odráží hluboký zájem autorky o multikulturní vzdělávání v českých školách a problematiku začleňování žáků-cizinců z odlišného kulturního prostředí do českých škol. V souvislosti s tímto tématem je zpracován konspekt knihy, který pojednává o vzájemném respektu dětí i jejich průvodců. Profesiografický rozbor učitele praktické výuky, případová studie školy a písemná příprava na přímou pedagogickou činnost jsou součástí praktické části bakalářské práce. Praktické části odráží autorčinu přímou pedagogickou práci na ZŠ, zkušenosti z práce učitele jsou součástí reflexe v rámci celého portfolia. Teoretické poznatky pramení ze studia odborné literatury pedagogiky, sociální pedagogiky a psychologie.

Cílem bakalářské práce je zmapování profesního rozvoje, osobního růstu a praxe autorky v její pedagogické činnosti, reflexe studia a aplikace nových kompetencí, které autorka studijní činností získala.

KLÍČOVÁ SLOVA

portfolio, profesní rozvoj, multikulturní vzdělávání, kulturní odlišnosti, respekt, případová studie školy

ABSTRACT

This bachelor thesis is the elaboration of Dagmar Žáková Humlová's professional development portfolio, which contains ten mandatory parts with an accepted structure. The professional essay reflects on the author's deep interest in multicultural education in Czech schools and the issue of integrating foreign pupils from different cultural backgrounds into the environment of Czech schools.

In connection with this topic, the book conspectus is prepared. The conspectus deals with the issue of the respect for pupils and how to be respected. The profesigraphic analysis of the teacher who specializes in practical training, the case study of the school and the written preparation for the direct pedagogical activity is included in the practical part of the thesis. The author draws on all theoretical knowledge in the bachelor's thesis from studies at Charles University and from the professional literature of pedagogy, social pedagogy and psychology.

The aim of the bachelor thesis is to map the professional development, personal growth and practice of the author in her pedagogical activities, to look back at studying at Charles University and to reflect on the knowledge that the author acquired during her studies and applied them in teaching.

KEYWORDS

portfolio, professional development, multicultural education, cultural differentiations, respect, school case study

OBSAH

Úvod	9
1 Předmluva	9
2 Profesní strukturovaný životopis	11
3 Odborná esej	14
3.1 Začleňování žáků-cizinců z odlišného kulturního prostředí do českých škol.....	14
3.2 Multikulturní výchova	15
3.3 Problematika žáků z odlišného kulturního prostředí při vstupu do školy.....	16
3.4 Přijímání žáků do českých škol a podpůrná opatření	17
3.5 Závěr	21
4 Seznam prostudované literatury vážící se k předmětům studia	22
5 Konspekt knihy, která mě ovlivnila	24
5.1 Konspekt knihy	24
5.2 O autorech.....	24
5.3 Zdůvodnění výběru knihy	25
5.4 Struktura knihy	26
5.5 Názor na knihu.....	32
6 Profesiografický rozbor pedagogického pracovníka.....	34
6.1 Profesiografie.....	34
6.2 Kvalifikační požadavky dle zákona	35
6.3 Všeobecné kvalifikační požadavky dle zákona	36
6.4 Kvalifikační podmínky pro výkon činnosti pedagogického pracovníka	37
6.5 Požadavky na vzdělání a vzdělávání učitele praktického vyučování	38
6.6 Všeobecná charakteristika profese učitele praktického vyučování	40
6.7 Profesiogram činností pedagogického pracovníka	41

6.8	Vyvození předpokladů pro výkon profese učitele odborného výcviku	43
6.8.1	Tělesné a duševní schopnosti	44
6.8.2	Odborná připravenost	44
6.8.3	Morálně charakterový profil.....	45
6.9	Podmínky pro výkon profese učitele praktického vyučování.....	45
6.10	Závěr.....	46
7	Případová studie Základní školy Ing. M. Plesingera-Božinova Neratovice.....	47
7.1	Základní údaje o škole	47
7.1.1	Úvod	47
7.1.2	Základní údaje	48
7.1.3	Kapacita školy	49
7.1.4	Personální obsazení základní školy	49
7.1.5	Vývoj pedagogického sboru	49
7.2	Školní vzdělávací program	51
7.3	Zaměření školy	52
7.4	Dobré sociální klima na škole aneb za vším hledej komunikaci	52
7.5	Vztahy vedení a zaměstnanců školy	54
7.6	Třídnicí z pohledu začínajícího učitele.....	54
7.7	Vztahy mezi třídním učitel a žáky druhého stupně ZŠ.....	57
7.8	Osobnostní charakterové předpoklady třídního učitele	57
7.8.1	Porozumění a umění naslouchat	57
7.8.2	Důvěra	58
7.8.3	Zdravé sebevědomí a aktivita.....	59
7.9	Vztah třídního učitele a rodičů.....	59
7.10	Závěr.....	60

8	Písemná příprava na třídnickou hodinu žáků druhého stupně základní školy... 61
8.1	Příprava učitele na třídnickou hodinu 63
8.2	Obsah 63
8.3	Cíl tématu..... 63
8.4	Cíle hodiny..... 64
8.5	Mezipředmětové vztahy..... 64
8.6	Závěrečná reflexe..... 66
9	Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu..... 67
10	Soupis použité literatury a pramenů 70
	Seznam tabulek..... 73
	Seznam grafů 74
	Seznam příloh 75

Úvod

1 Předmluva

„Každý, s kým se v životě potkám, mě v něčem předstihuje. Tak se od něho učím.“

Ralph Waldo Emerson

Pro vypracování své bakalářské práce jsem zvolila alternativní formu, která se nazývá Portfolio profesního rozvoje. V rámci portfolia bych chtěla představit témata, která mě ovlivnila natolik, že jsem se rozhodla studovat pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy a následně změnila profesi, které jsem se věnovala několik let.

Pro svou esej jsem zvolila téma multikulturní vzdělávání, ke kterému mě váže hluboký zájem v hostitelském programu středoškolských žáků-cizinců. Tento program byl impulsem toho, že jsem se začala věnovat výuce českého jazyka hoštěných „teenagerů“ a byla nápomocna v jejich začlenění se do české kultury. Tyto zkušenosti mě přenesly více k výchovně-vzdělávacímu procesu, ve kterém jsem našla nový směr života, kterému se nyní věnuji.

Z tohoto důvodu jsem se přihlásila na pedagogickou fakultu UK obor „Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku“, který má nejblíže ke vzdělávání mladistvých, se kterými bych v budoucnu ráda pracovala.

V eseji představím různé pohledy na problematiku začleňování žáků-cizinců do českých škol z profesního i z osobního hlediska. Je to téma velmi aktuální, jelikož žáků-cizinců v českých školách neustále přibývá. Na toto téma navazuje těsně téma respekt, které jsem zpracovala v konspektu zvolené knihy.

Cílem takto zaměřených částí je přiblížit důležitost vnímání kulturních odlišností respektem bez ohledu na to, z jaké země žák-cizinec pochází, poznat nové kultury a usnadnit těmto žákům už tak těžký krok, který museli vstupem do českých škol podstoupit.

V části případové studie se věnuji Základní škole Ing. M. Plesingera-Božinova Neratovice, kde pracuji od roku 2019, jako učitel 2. stupně. Tato praktická část bakalářské práce je zaměřena na sociální klima školy a práci třídního učitele. Záměrem studie je snaha o zjištění,

co pomáhá tvořit dobré klima škol a jakou úlohu v tom mohou hrát charakterové vlastnosti třídního učitele spolu s jeho morálkou. Případová studie nabízí pohled autorky do zázemí pedagogického sboru, její osobnostní povahy v roli třídního učitele a jakým způsobem pracuje se svými žáky. Ukazuje, jak lze účinně budovat vztahy mezi třídním učitelem a žáky a systematicky s nimi pracovat, aby společně vytvořili respektující a podnětné prostředí.

Profesiografický rozbor je zaměřen na učitele praktické výuky.

Cílem celé bakalářské práce je zmapování profesního rozvoje a osobního růstu autorky v její pedagogické činnosti a zároveň práce představuje závěrečné ohlédnutí za studiem na Karlově univerzitě s reflektováním poznatků, které autorka nabyla v rámci studia a aplikovala je ve výuce.

2 Profesní strukturovaný životopis

Dagmar Žáková Humlová

Kontaktní údaje:

Datum narození:

Trvalé bydliště:

Telefon:

Pracovní zkušenosti ve vztahu k pedagogické činnosti:

- 2019 – dosud   Pedagogický pracovník – třídní učitel 2. stupně ZŠ
Základní škola Ing. M. Plesingera – Božinova, Školní 900, 277 11
Neratovice
- Vzdělávání a motivování žáků ve svých předmětech
  - Řízení výchovně vzdělávacího procesu ve své třídě
  - Zodpovědnost za organizační záležitosti třídy
  - Vedení a správa dokumentace žáků
- 2018 – 2019   Asistent pedagoga
- Spolupráce s učitelem na přímé výchovné a vzdělávací činnosti u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- 01/2017 – 09/2018   Asistent vzdělávání (v rámci rodičovské dovolené)
Randls Training s.r.o., Budějovická 1550/15a, 140 00 Praha 4
- Pracovně – právní poradenství zaměstnancům a manažerům
  - Administrativa spojená se školeními pracovního práva
- 08/2008 – 07/2018   HR Specialista

Expobank CZ a.s., Vítězná 1, 150 00 Praha 5

- Pracovně – právní poradenství zaměstnancům a manažerům
- Administrace nástupu nových zaměstnanců a jejich adaptace, příprava pracovních smluv, vyhodnocení zkušební doby
- Zodpovědnost za bezproblémový chod procesů v HR

02/1998 – 02/2005 Personální asistent/Obchodní referent

Práceihned s.r.o. (dříve Tyto Studentservis s.r.o.)

- Nábor a výběr brigádníků
- Získávání nových klientů

Vzdělání:

2019 – dosud Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta

- Bakalářský studijní program: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

1993 – 1998 Integrovaná střední škola Mělník (nyní SOŠ a SOU Neratovice)

- Střední vzdělání s výučním listem
- Střední vzdělání s maturitní zkouškou

Další vzdělávání:

2018 Kurz Asistenta pedagoga

2013 Pracovní právo pro personalisty – roční kurz CŽV

Ostatní informace:

Jazykové znalosti: Angličtina – pokročilá znalost
Silné stránky: Přátelská, spolehlivá, zodpovědná, komunikativní
Zkoušky: Řidičský průkaz skupiny B
PC dovednosti: MS Office – pokročilá znalost
Zájmy: Rodina, cestování, cyklistika, zdravý životní styl

Další:

2013 – dosud Dobrovolnická činnost

AFS Mezikulturní programy, o.p.s.

- Hoštění zahraničních studentů
- Podpora pro nové hostitelské rodiny
- Interview s novými hostitelskými rodinami
- Výuka českého jazyka hoštěných studentů

Reference:

Mgr. Lenka Krumlová, Senior HR Specialista (pověřena vedením HR oddělení), Expobank CZ a.s., tel.: +420

Ing. Jarmila Chlumová, Ředitelka Randls Training, Randls Training s.r.o. (dříve HR Manager, Expobank CZ, a.s.) tel.: +420

3 Odborná esej

3.1 Začleňování žáků-cizinců z odlišného kulturního prostředí do českých škol

Důvodem, proč jsem si toto téma vybrala je skutečnost, že jsme hostitelská rodina pro žáky z odlišných kultur, kteří přijíždějí do České republiky, aby zde studovali na českých školách, poznali novou kulturu, začlenili se do ní a vystoupili z komfortní zóny, na kterou jsou zvyklí. Naše rozhodnutí poskytnout domov člověku z jiného kulturního prostředí bylo vedeno zejména snahou o zdokonalení anglického jazyka, možností poznat jinou kulturu z pohodlí vlastního domova a zprostředkovaně vidět vlastní kulturu očima cizince. Tato zkušenost nás naučila velké dávce tolerantnosti a respektu k odlišným kulturám, ukázala našim dětem, že svět nekončí za hranicemi České republiky a proč je důležité umět cizí jazyky, které nám umožňují komunikovat napříč celým světem.

Cílem eseje je ukázat na možnou problematiku začlenění žáka z odlišného kulturního prostředí do běžné české školy, upozornit na překážky, se kterými se žáci potýkají a jaké faktory tuto adaptaci ovlivňují, jelikož pro tyto žáky je nejtěžší vstoupit na půdu školy a stát tváří v tvář jiné kultuře mezi vrstevníky.

Sami jsme si v praxi několikrát vyzkoušeli začlenění těchto žáků do českých škol z pohledu „náhradních rodičů“ a následně i z mého pohledu pedagoga. Při této dobrovolnické aktivitě se velmi často pohybují v multikulturním prostředí, pomáhám žákům s výukou českého jazyka, řeším s nimi počáteční problémy spojené s neznalostí našeho jazyka ve školách, proto je pro mě důležité o těchto problémech mluvit.

Závěrem bych ráda poukázala, jakým může být žák z jiného kulturního prostředí přínosem do běžné školy. Pokud si uvědomíme benefity, které přijetí takových žáků přináší, dokážeme vytvořit ve školách prosperující multikulturní prostředí, kde se nová generace žáků bude učit vzájemné komunikaci a respektu ke kulturním odlišnostem.

3.2 Multikulturní výchova

V současné době velmi důležité a diskutované téma, jelikož žáků cizinců v českých školách neustále přibývá.

Multikulturní výchovu chápeme jako edukační činnost zaměřenou na to, aby učila lidi z různých etnik, národů, rasových a náboženských skupin žít spolu, vzájemně se respektovat, koexistovat a kooperovat. Realizuje se především ve školní výuce, kde jsou v některých vyučovaných předmětech začleněna témata o charakteristikách jiných kultur, zaujímání tolerantních postojů k příslušníkům jiných etnik a ras, respektu jiných národů (Průcha, 2011).

Základem každé tolerantní společnosti je, aby předešla konfliktům spojených s nepochopením odlišné kultury, jiného životního stylu, netolerancí k jinakosti a možným projevům rasismu.

Proces přijetí a začlenění žáka z odlišného prostředí a s jinými životními podmínkami v běžné škole s sebou nese nemálo specifík a je nelehkým úkolem pro pedagogické pracovníky i pro samotné spolužáky žáka-cizince. Pedagogové totiž často nemají zkušenosti se začleňováním žáků-cizinců. Může za to částečně nedostatečná multikulturní příprava a nejednotná představa o tom, jak by měla být multikulturní výchova zaváděna na školách. Všichni zúčastnění potřebují podpůrnou péči, ať už se jedná o metodické příručky, asistenty pedagoga pro žáky s odlišným mateřským jazykem nebo jiné podpůrné programy.

Zahraniční žáci mají často odlišné chování spojené s jejich kulturou, mají nejen jiné návyky, ale i zvyky, díky kterým mohou nastávat problémy. Většinou přicházejí do škol bez znalosti českého jazyka, nerozumí svým spolužákům, pedagogům, svému okolí, což pro ně může být velice frustrující.

Multikulturní výchova není ve školách zavedena jako samostatný vyučovací předmět, ale v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání musí být zařazena do průřezových témat 1. a 2. stupně základní školy jako povinná součást českého vzdělávání. Je vázána na předměty jazykové, na dějepis, zeměpis a občanskou výchovu (Průcha, 2011).

V Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice - Bílá kniha (2001), kde jsou vytyčeny obecné cíle vzdělávání v českých školách, můžeme pozorovat v daleko větší míře informace o multikulturní výchově.

Konkrétně se jedná o posilování soudržnosti společnosti, předávání sdílených hodnot a společných tradic, ale především zajištění rovného přístupu ke vzdělávání, vyrovnávání nerovností sociálního a kulturního prostředí i všech znevýhodnění daných zdravotními, etnickými či specificky regionálními důvody a podporou demokratických a tolerantních postojů ke všem členům společnosti bez rozdílu. Poskytování věcných informací o všech menšinách, zejména romské, židovské a německé, jejich osudech a kultuře, utváří vztahy porozumění a sounáležitosti s nimi (Bílá kniha, 2001).

3.3 Problematika žáků z odlišného kulturního prostředí při vstupu do školy

Vstup žáka z odlišného kulturního prostředí s sebou nese řadu problémů. Změna je to natolik velká, že může být provázena tzv. kulturním šokem, který představuje psychický a fyzický diskomfort.

Kulturní šok může mít několik podob, mezi které řadíme strach, zmatení, deprese, pocit deprivace, psychosomatické problémy, vzdor a agrese, regrese ve vývoji, pocit odmítnutí. To vše může vést k následné nechuti navštěvovat školu v novém prostředí. Nejprve se musí dítě vypořádat s odlišným jazykem, který okolo sebe slyší a nerozumí mu, odlišnou stravou, často i s jiným podnebím, než na které je zvyklé, nové zvyky, které mohou být diametrálně odlišné těm jeho a také na jiné sociální prostředí.

Každý žák reaguje na tuto změnu odlišně. Často se uzavírá do sebe a je nedůvěřivý k okolí. Je však velmi obtížné jakkoli generalizovat. My jako většinová společnost zde v České republice vnímáme své chování a jednání jako obecně platné, a i žák přichází ve škole na rozdíly mezi vnímáním a chováním lidí z jiných kulturních zázemí postupně.

V rámci kulturního šoku dochází u žáka ke čtyřem fázím, které popsal antropolog Kalervo Oberg (1960).

V první fázi probíhá tzv. nadšení, kdy je dítě fascinováno vším novým. Často si spoustu skutečností idealizuje. Tato fáze netrvá příliš dlouho a rychle vyprchá. Dítě se může v této fázi jevit více unavené, jelikož vstřebává co nejvíce nových informací a vjemů.

V druhé fázi dochází k tzv. kulturnímu šoku – frustraci. Dítě si začne uvědomovat rozdíly mezi kulturami a uvědomuje si skutečnou podobu věcí. Dochází k vystřízlivění, rozčarování a nadšení střídá frustrace plynoucí z neporozumění. Častým problémem v této fázi je komunikace a neznalost jazyka hostitelské země.

Třetí fáze směřuje k obratu, kdy si žák zvyká na nové prostředí. Dostává se do hlubšího kontaktu s novou kulturou, více rozumí novému jazyku, běžné konverzaci, získává řád a nabývá jistoty v cizím kulturním prostředí.

V poslední fázi dochází k přizpůsobení se nové kultuře, a dokonce radování se z ní. Dítě získává kompletní přehled o kultuře hostitelské země a ztotožňuje se s ní.

Mezi hlavní obtíže, se kterými se musejí vyrovnávat, patří především:

- neznalost jazyka hostitelské země,
- špatná orientace v kulturních normách společnosti,
- nepochopení některých pravidel v kontextu jiné kultury,
- problémy náboženské,
- posměšky a předsudky na základě jejich odlišnosti,
- frustrace z nového prostředí, což může vést k nevhodnému chování,
- prožívání tzv. tichého období, nezapojování se do aktivit ani komunikace,
- důležitým prvkem ke snadnější adaptaci je spolupráce s naturální rodinou.

3.4 Přijímání žáků do českých škol a podpůrná opatření

Na úspěšnou adaptaci žáků-cizinců do třídního kolektivu je nutné se důkladně připravit, jelikož dobrá příprava ulehčí oběma stranám vzájemnou komunikaci a pomůže překlenout prvotní problémy.

Cílem úspěšné adaptace by mělo být:

- **Seznámení žáka s chodem školy, třídy a celkovou adaptací do nového prostředí**

S příchodem nového žáka-cizince by měla škola zajistit písemné materiály v cizích světových jazycích, kde by se žák dozvěděl obecné informace o českém vzdělávacím systému, informační materiály o škole, zejména na organizaci výuky, systém omlouvání, komunikaci mezi školou a rodinou, školní řád a klasifikační řád a veškeré mimoškolní aktivity, zájmové činnosti pořádané školou (Kendíková, 2012).

Z tohoto důvodu jsem vždy domluvila před začátkem školního roku schůzku s ředitelem školy a budoucím třídním učitelem, abych jim představila žáka, kterého následně seznámím s prostředím, kam bude nastupovat. Domluvíme úpravu rozvrhu hodin, zařazení do jazykových skupin dle jeho jazykových schopností, a vysvětlíme si společně, co se od žáka v prvních dnech očekává. Také je potřeba žáka seznámit s vnitřním řádem školy a organizací školního roku. Dále s nováčkem projdu nejdůležitější místa ve škole pro snazší počáteční orientaci a ukážu mu jeho kmenovou třídu, jídelnu, šatnu apod.

Užitečné je vybavit studenta mapkou školy pro rychlejší orientaci – velmi prospěšné jsou i identifikační karty, kde je napsáno jméno, třída, třídní učitel a jméno patrona (tzv. „buddyho“).

Často se stává, že má nový student natolik odlišné jméno, že používá přezdívku, proto vždy respektujeme oslovení, na které je dotyčný zvyklý, i když se nám to jméno může jevit neobvyklé.

- **Navázání nových kontaktů a stát se plnohodnotným členem třídního kolektivu**

Podle Průchy bychom měli připravit třídu na to, že k nim přichází žák z jiného kulturního prostředí a seznámit je s jeho kulturou formou brainstormingu, jak se asi bude cítit, jak by ho uvítali a podpořili atd. Důležité je pohovořit o jeho zemi, upozornit na jeho zvyklosti a kulturní odlišnosti. Často se stává, že myšlenky mohou ovlivňovat předsudky, které se u mladších věkových kategorií vyskytují převážně pokud jsou sdíleny dospělými (Průcha, 2011).

V tomto bodu je nutná součinnost třídního učitele a spolužáků. První školní den doprovodím žáka do školy a předám ho třídnímu učiteli, který ho představí spolužákům, oznámí jim, že

žák přijíždí na tři měsíce, pět měsíců nebo na celý školní rok bez znalosti českého jazyka, bez rodiny a bez kamarádů. Vždy doporučuji, aby nováček seděl vedle žáka, který je ve třídě oblíbený, ideálně typově podobný a stal se mu pomocníkem (tzv. buddy). Ten by mu měl ulehčit první dny/týdny a pomoci mu integrovat se do školního prostředí. Jakmile žák pozná své spolužáky blíže, většinou si zvolí místo, kterému mu vyhovuje, nicméně se přikláním k tomu, aby seděl v předních lavicích, aby s ním mohl být učitel co nejvíce v kontaktu. Důležité je, aby učitel vytvořil přátelské prostředí, kde se student bude cítit bezpečně a tím si získá jeho důvěru.

Pro žáky-cizince je celkově tato situace stresující. Představa, že trávíte šest hodin denně ve třídě, kde mluví pedagogové jazykem, kterému první měsíce vůbec nerozumíte a čeští žáci jsou k vám otaživí, není vůbec jednoduchá.

S tím vším si musí projít každý, kdo přijíždí do nové země, proto je vhodné, aby žák promítl například krátké video ze svého prostředí, ze kterého přichází, jeho zájmy, koníčky, a co očekává od této zkušenosti.

- **Zvládnutí základů českého jazyka a gramatiky, aby se dorozuměl v běžném životě**

První měsíce bojují cizinci s českým jazykem, i když se ho intenzivně učí, nechtějí v něm mluvit. Velkou roli zde hraje i stud. Na opačné straně bariéry stojí čeští spolužáci, kteří nechtějí komunikovat z důvodu, že se stydí za svoji znalost anglického jazyka a jiní se ostýchají, protože nevědí, jak začít konverzaci. Otázky typu „Proč jsi sem přijela, proč zrovna do České republiky a jak se ti tu líbí“, vydrží první dny a rychle se tím vyčerpá slovní zásoba.

Jiní žáci popisují tuto zkušenost jako výzvu k procvičení si anglického jazyka, ale po pár týdnech většinou sklouznou k mateřskému jazyku, což je pro ně pohodlnější a s žákem přestávají komunikovat. Zahraniční žák většinou chodí do organizované skupinové výuky českého jazyka, dále se učí z učebnice češtiny *Step by step*, ale vzhledem k intenzivním kontaktům s češtinou ve škole, ale hlavně i v hostitelské rodině, rozvíjí se jejich jazykové znalosti rychle.

Sama zadávám zahraničním žákům různá cvičení na procvičování češtiny, aby v některých předmětech nečinně neseděli a nezažívali pocit zoufalství.

Z mé zkušenosti vím, že kolem období Vánoc je žák schopen rozumět kolem 70 % mluveného slova a začíná český jazyk více používat. Je žádoucí na ně mluvit co nejvíce v českém jazyce, jelikož se často setkávají s ignorací ze strany pedagogů, kteří s nimi neumí pracovat.

- **Pochopení české mentality**

Dalším úskalím, které interkulturní vzdělávání přináší, jsou předsudky, které většinová společnost k různým kulturám má. Naše žákyně se zde potýkala i s rasistickými nadávkami, protože měla tmavší pleť a dlouhé černé vlasy.

V rámci výuky multikulturní výchovy na školách bychom se měli vyvarovat rasové intolerance, xenofobii či rasismu. Čím více budeme s dětmi mluvit o multikulturní výchově, tím budou otevřenější jiným etnikům (Průcha, 2011).

Dnes jsou žáci na základních školách daleko vyspělejšími a učitel by je měl vést k tomu, aby nepodléhali předsudkům.

Průcha nazývá předsudky hodnotícími postoji, které se neopírají o objektivní znalosti osob či jevů, k nimž se vztahují, ale jedná se o subjektivní úsudek, většinou emotivní, kterému lidé věří na základě něčeho, co se dozvěděli od druhých. Obvykle nejsou schopni připustit racionální argumenty, které tyto předsudky vyvracejí (Průcha, 2011).

Dalším podpůrným opatřením, ve kterém vidím smysl, je spolupráce s třídním učitelem. Ten by měl být žákovi k dispozici a často se ptát, jak se mu daří a podporovat ho v mluvení v českém jazyce. Jako hostitelská rodina neneseme za žáka právní odpovědnost, tu má stále jeho rodina, ale morální hledisko se nás dotýká, proto fungujeme jako klasičtí rodiče, kteří se zajímají o jeho zapojení se do třídního kolektivu, posun ve vyučovacích předmětech, ale hlavně se zajímáme o jeho chování v novém prostředí.

Podle našich zkušeností jsou dlouhodobým pomocníkem převážně volnočasové aktivity, kde se věnuje zahraniční žák tomu, co má rád, rozvíjí svůj potenciál a nachází přátele, se kterými posiluje vztahy. Komunikací s nimi rozšiřuje a rozvíjí slovní zásobu v tématech, která mu jsou blízká a získává tak kladný vztah k českému jazyku i nové kultuře.

V rámci školy se doporučují třídnické hodiny a posilování vzájemného poznávání, spolupráce a respektu.

3.5 Závěr

I přes problémy, které mohou ve třídě nastat z důvodu začlenění nového žáka z odlišné kultury, vidím integraci těchto žáků jako velký přínos do multikulturní výchovy. Překonávání předsudků o jiných kulturách a respektu k jinakosti, vede k větší míře tolerantnosti.

Uvědomění si, že všechny etnické skupiny jsou si rovny, dokázat komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných kultur a umět respektovat práva druhých, posouvá žáky k vyšším morálním postojům či hodnotám.

Předcházíme tím i vzniku xenofobie a rasismu a učíme je respektovat odlišné sociokulturní skupiny. Dokázat vnímat odlišnost jako příležitost k obohacení našich životů, a ne ke konfliktům. Každý člověk vnímá svoji kulturu jako tu nejlepší a správnou. Vidíme naše zvyky a tradice jako něco přirozeného a máme pocit, že by to tak měli vnímat i ostatní. Z tohoto důvodu jsem pro zachování hodnot a tradic v rodinách, nicméně ve školách by si děti měly být rovny.

S odstupem času si uvědomuji, jak toto rozhodnutí, hostit žáky z odlišných kultur, ovlivnilo naše životy. Pomohli jsme dospět mladému člověku, naučili ho větší míře samostatnosti a integrovali ho do nové kultury, aby se v ní cítil dobře. Ukázali jsem mu cesty k úspěšnému začlenění se do třídního kolektivu a celkově ho adaptovali do nového prostředí.

Hoštění zahraničních žáků v mém životě znamenalo určitý životní posun, kdy jsem se dozvěděla více sama o sobě i ostatních z naší rodiny a uvědomila si, jakým způsobem bych mohla dále předávat zkušenosti, které jsem nabyla v rámci mezikulturního vzdělávání. I to mě přivedlo na fakultu profesionalizovat mé pedagogické zkušenosti.

4 Seznam prostudované literatury vážící se k předmětům studia

- BENDL, Stanislav (2011). *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-432-2.
- BENDL, Stanislav (2014). *Nárys sociální pedagogiky*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-668-0.
- BENDL, Stanislav (2016). *Základy sociální pedagogiky*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-881-3.
- ČADÍLEK, Miroslav (1993). *Didaktika odborného výcviku technických oborů*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-0519-X.
- HANUŠOVÁ, Jaroslava (2014). *Kapitoly z biologie člověka*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-654-3.
- HANUŠOVÁ, Jaroslava (2014). *Zásady předlékařské první pomoci*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-647-5.
- KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST (2009). *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.
- MARTÍNEK, Bohumír (2003). *Ochrana člověka za mimořádných událostí: příručka pro učitele základních a středních škol*. Vyd. 2., opr. a rozš. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR. ISBN 80-86640-08-6.
- PÁVKOVÁ, Jiřina (2014). *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.
- PETTY, Geoffrey (2013). *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0367-4.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ (2009). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-717-8029-4.

VALENTOVÁ, Lidmila (2013). *Školní poradenství I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-710-6.

Prostudovaná legislativa

ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

ČESKO. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

5 Konspekt knihy, která mě ovlivnila

Název knihy: Respektovat a být respektován

Autor: Pavel Kopřiva, Jana Nováčková, Dobromila Nevolová, Tatjana Kopřivová

Vydání: 2., 2006, 2007 Počet stran: 286

ISBN: 80-901873-7-4

Vydala: Pavel Kopřiva – Spirála, Třešňová 4196, 767 01 Kroměříž

Citace: KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 2. vyd. Kroměříž: Spirála, 2006.

ISBN: 80-901873-7-4.

5.1 Konspekt knihy

Knihou *Respektovat a být respektován* odpovídá na otázky, jak přistupovat k dětem, jak k nim mluvit, aby naslouchaly a jak jim naslouchat, aby s námi mluvily. Kniha je určena rodičům, pedagogům i vychovatelům.

V knize se můžeme dočíst, jak najít rovnováhu ve výchově, aby se nestala pouze poučnou, direktivní nebo autoritativní, je to o hledání cesty, jak být dítěti partnerem a komunikovat s respektem. Nezakládat náš vztah na mocenské autoritě, ale na respektování lidské důstojnosti.

5.2 O autorech

Hlavními autory této knihy jsou Jana Nováčková, psychologka s letitou praxí v poradenské práci a v psychologickém výzkumu, Dobromila Nevolová, psychologka a lektorka výcvikových kurzů pro učitele a pro veřejnost a manželé Pavel a Tatjana Kopřivovi, kteří jsou psychologové s praxí v oboru klinické psychologie, psychoterapie a poradenství. Manželé Kopřivovi spolu mají pět dětí, a ty se staly podnětem pro napsání této knihy. Sama autorka v úvodu píše, že i přes bezstarostné dětství si pamatuje, jak jí rodiče většinou nevyslechli, dávali kázání o tom, co je správné nebo špatné, jak si to představují oni atd. Podobně tomu bylo dle autorky i s kritikou, která ji brala chuť do dalších nápadů. Všechny

tyto postoje rodičů byly míněny samozřejmě v dobré víře dětí, ale vnímá to stejně i dítě, posléze dospělý člověk?

Autoři proto začali hledat alternativy k lepší komunikaci ve výchově svých dětí, aby neopakovali to, co se jim na „klasické“ výchově nelíbilo. Chtěli se vydat partnerským a respektujícím přístupem, který by jim do rodiny přinesl větší pohodu.

Ten zlom nastal po setkání s knihou od Adele Faberové a Elaine Mazlishové „How to talk so kids will listen a listen so kids will talk“¹, která se pro ně stala velkou inspirací.

5.3 Zdůvodnění výběru knihy

Poprvé jsem se s knihou setkala v době, kdy se mi narodil syn. Četla jsem spoustu odborných knih, ve kterých bych našla „návod“, jak správně vychovat dítě, nekritizovat, umět správně pochválit apod. V podstatě jsem hledala, stejně jako autoři knihy, alternativní způsob k výchově syna, abych neopakovala chyby svých rodičů.

Ze všech knih o výchově ve mně rezonovala nejvíce tato kniha. Ukazovala mi cestu, kterou jsem se chtěla vydat, protože takto si představuji, že by měli dospělí komunikovat s dětmi.

V současnosti se kniha stala opět mojí inspirací, ze které čerpám pro svou pedagogickou praxi. Učení je totiž výchovně-vzdělávací proces a jako třídní učitel musím umět komunikovat s žáky tak, aby mě respektovali a měla jsem na ně dobrý vliv. Stejně tak oni musejí vědět, že i já respektuji je a jednám s nimi jako s partnery. Tento aspekt byl velmi důležitý, když jsem se stala třídní učitelkou. Velmi rychle jsem zjistila, že dobré vztahy mezi dětmi a péče o sociální klima, je významnou součástí bezpečného prostředí třídy.

Vzhledem k mé snaze o partnerský – respektující přístup k žákům, nahlížím do knihy v podstatě neustále, zvláště když hledám odpovědi na otázky, jak porozumět cizím emocím.

---

¹ Adele Faber a Elaine Mazlish jsou celosvětové odbornice na komunikaci mezi dospělými a dětmi. Jejich nejznámější knihami jsou *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*

V knize nalezneme jak teorii, která je psaná velmi čtivou formou, tak konkrétní příklady možných typů komunikace. Kniha dává návody, jak řešit konkrétní případy, a jaké typy otázek pokládat, abychom došli k správným závěrům.

5.4 Struktura knihy

Kniha je rozvržena do několika kapitol, které postupně seznamují s mocenským versus partnerským přístupem k dítěti, neefektivními způsoby komunikace a postupy, jak nalézt ty efektivní. Jedna z kapitol ukazuje pohled na zvládání negativních emocí, které ovlivňují psychologické funkce dítěte. Další zajímavou kapitolou jsou rizika trestů, odměn a pochval, jejich alternativní způsoby.

V každé kapitole je popsána teorie, návodné způsoby, jak efektivně komunikovat a nabízí cvičení i následnou reflexi. Dále obsahuje představení autorů, informace o možnosti kurzů a seminářů a závěr je ukončen rejstříkem odborné literatury, která propojuje danou problematiku.

1. Kapitola

Partnerský versus mocenský přístup ve výchově a vztazích (Str. 9–21)

První kapitola seznamuje s partnerským a mocenským přístupem, autoritou, nadřazeností a podřazeností, vymezování hranic, poslušností a uznáním. Ukazuje nám každodenní realitu běžných situací, do kterých se dostáváme a autoři na nich ukazují rozdíl mezi autoritativní a demokratickou výchovou.

Demokratický styl je založen na respektu a důstojnosti dítěte a zejména na rovnocenném vztahu. Oproti tomu autoritativní styl má základ v nadřazenosti, nerovnocenném vztahu a používání mocenských prostředků jako je rozhodování dospělého za dítě, podceňování názorů a styl povýšené komunikace.

V další části se autoři zmiňují o tom, co je nejdůležitější a nejpodstatnějšího pro výchovu člověka s vysokými morálními hodnotami. Ač si můžeme myslet, že to je láska, která ale

dokáže způsobit mnoho zlého, došli autoři k názoru, že tím hlavním je respekt a úcta k dětem, což znamená dle autorů dvě věci:

- Chovat se k nim tak, aby to nezraňovalo jejich lidskou důstojnost. Nedovolit si k nim nic, co nechceme, aby si dovolili k nám.
- Přijmout fakt, že se od nás mohou lišit. I když se liší v mnoha věcech, nejsou lepší nebo horší než my, jsou prostě jiní.

Zdroj: Převzato z knihy Respektovat a být respektován

Autoři řadí potřebu „být respektován“ mezi základní lidské potřeby bez ohledu na věk, rasu a pohlaví a základní respekt by neměl být ničím podmíněn. Ke každému se lze chovat respektujícím způsobem, i když s jeho chováním nemusíme vždy souhlasit. Lidé se mohou rozejít, být v rozepři, ale pokud se k sobě nebudou chovat s respektem, ztratí vlastní důstojnost.

Chovat se partnersky bychom měli i k dětem, protože nikdo nám nedal právo, abychom se k nim chovali jinak než k dospělým. Tím je učíme respektu a vedeme je k zodpovědnosti za své chování.

Nejsme to my, kdo jim stanovujeme hranice, ale měly by to být děti, které si je budou umět nastavit.

2. Kapitola

Neefektivní způsoby komunikace (Str. 23–48)

V této kapitole autoři vyjmenovali neefektivní způsoby komunikace, které lidé často používají, naskočí jim zcela automaticky, aniž by nad nimi více přemýšleli.

Přehled neefektivních způsobů komunikace:

- *Ty zase (vždycky, nikdy, pořád) ...! Kdybys aspoň...!* (výčitky, obviňování)
- *Měl/a by sis uvědomit, že...* (poučování, vysvětlování, moralizování)
- *Tohle jsi udělal/a špatně!* (kritika, zaměření na chyby)
- *Já (někdo) kvůli tobě...* (lamentace, citové vydírání)
- *Nedělej to, nebo se ti něco stane...!* (zákazy, varování)

- *Z tebe jednou vyroste...* (negativní scénáře, proroctví)
- *On je takový...* (nálepkování)
- *Udělej...* (pokyny)
- *Okamžitě běž a udělej...!* (příkazy)
- *Přestaň..., nebo...! Běda, jestli...!* (vyhrožování)
- *Křik*
- *Podívej se na..., a ty...! Já pro tebe..., a ty...!* (srovnávání, dávání za vzor)
- *Ty snad chceš...? Copak ty nechceš...?* (řečnické otázky)
- *Ty jsi ale...* (urážky, ponižování)
- *To je náš génius! To ses vyznamenal!* (ironie, shazování)

Zdroj: Převzato z knihy Respektovat a být respektován

V kolika větách se člověk najde? Kolik podobných vět každý za život řekl?

Tento způsob komunikace přebíráme od svých rodičů a tolikrát jsme si řekli, že tyto věty nikdy nebudeme říkat. Poté se přistihneme, že používáme i stejný tón jako naši rodiče a vzpomeneme si, že to na nás vůbec neúčinkovalo, a přesto tyto věty vyslovíme.

Přehled neefektivních způsobů komunikace mě vede k reflexi vlastních rodičovských vzorců, které znám z původní rodiny. V rámci výchovy svých dětí i pedagogické praxe se snažím nahrazovat výše zmíněný způsob komunikace jinými technikami komunikace dle doporučení autorů.

Z praxe vím, že do komunikace stačí vložit vlídná slova, přátelský tón, změnit mocenské jednání a děti ihned reagují na změnu, necítí se ohrožené a jsou více v klidu. Často stačí věci pojmenovat, správně načasovat a vidět v nich smysl. Je potřeba umět zastavit, nechtít rychle odbýt problematickou situaci, ale používat výběr, abychom s dětmi nebojovali, ale komunikovali s nimi jako s rovnocennými partnery.

V navazující kapitole (Str. 49–82) autoři přicházejí s postupy a dovednostmi, jak přejít z příkazů, křiku, výhrůžek na efektivní, respektující způsob komunikace. Tyto principy jsou zde velmi podrobně a srozumitelně vysvětleny. Nalezneme zde i praktická cvičení.

Například konstatováním nějaké činnosti, které jsme si všimli a není v pořádku. Pokud přijdu do třídy, kde je nesmazaná tabule, nebudu hodnotit žáka, který tabuli nesmazal, protože to by znamenalo použít výčítku „*Nesmazal jsi tabuli*“. Místo toho je vhodné použít popis, kterým říkáme „*Vidím, že tabule je popsána*“. Tato forma komunikace je daleko účinnější. Proto si pomáháme slůvky vidím, slyším, cítím.

3. Kapitola

Zvládání negativních emocí (Str. 83–111)

Snad každý z nás zažil nevlou prodavačku, uraženého pubertáka, vzteklého žáka, uplakané dítě. V této emocemi nabyté kapitole se autoři věnují poznatkům o emocích, které rozdělili do tří zásad:

- Máme právo prožívat to, co prožíváme.
- Když jsme v emocích, jde logika stranou.
- Emoce jsou „nakažlivé“.

Zdroj: Převzato z knihy Respektovat a být respektován

Každý pedagog se během své praxe setkal s chováním žáků, kteří jednali v nějaké emoci. V tu chvíli je velmi těžké zachovat chladnou hlavu a obejít se bez kritizování, vyhrožování nebo vyčítání. Domnívám se, že spousta pedagogů neumí efektivně pracovat s emocemi žáků.

Autoři se v této kapitole snaží vysvětlit výše zmíněné zásady, abychom jim porozuměli a řídili se jimi. Základní dovedností je já-výrok, což znamená umět pojmenovat vlastní emoci, hovořit o tom, jak se cítíme, sdělit, co vyvolalo naše emoce a umět vyjádřit svá přání, jak situaci řešit.

Tím, že dokážeme emoci pojmenovat, dokážeme jí poté přijmout, ztišit ji a dokázat s ní pracovat. Emoce plní přirozenou součást lidského bytí. Pokud dítě vyrůstá v prostředí, kde se emoce popírají, nevěnuje svým emocím takovou pozornost. Nedokáže poté popsat, jak se cítí.

To, jak přijímáme pocity druhých, záleží na naší empatii. Empatie je aktivní naslouchání druhým, pojmenování pocitů druhých a vyjádření podpory.

V této kapitole je několik cvičení (Str. 112–120) na já-výroky, abychom dokázali mluvit o svých pocitech, mluvit o sobě a svých očekáváních. Myslím si, že podobným cvičením nebo seminářem by měl projít každý pedagog.

4. Kapitola

Rizika trestů a odměn ve výchově (Str. 121–178)

V kapitole o trestech nám dávají autoři najevo jasné stanovisko, že *neexistují žádné správné, přiměřené či nutné tresty*. Nezastávají ale názor, že špatnému chování nemáme přihlížet, ale máme na něj reagovat.

Poukazují na to, že tresty děti učí, že mít moc je důležitější než chovat se správně. V dětských očích může trestání znamenat, že ten, kdo trestá, má moc. Tresty narušují vztahy mezi rodiči a dětmi, ponižují a nic dobrého do života dítěte nepřinesou.

Důvody trestání podle autorů:

- **Výchova** (pro výstrahu ostatním, dodržování povinností, vštípit mravní principy)
- **Tradice** (model převzatý z vlastní rodiny, zvyk, poslušnost jako výchovná hodnota)
- **Emoce** (emočně nezvládnutá situace, vztek, zlost, strach o dítě)
- **Potvrzení moci** (uznání autority, prosadit si svou pravdu, pomsta, odplata)
- **Nevědomost** (bezradnost, neznalost alternativních způsobů, pocit bezmoci)
- **Časový stres** (reagování na nevhodné chování, i když je málo času)
- **Pohodlnost** (rychlé řešení, mít klid)
- **Osobní problémy** (náladovost, únava, podrážděnost, problémy v komunikaci)

Zdroj: Převzato z knihy Respektovat a být respektován

Autoři vidí v rámci demokratického stylu výchovy a partnerského přístupu namísto trestů efektivnější alternativu, a to *nechat přiměřeně dopadnout důsledky nesprávného jednání, nechat dítě nést zodpovědnost za své činy a vtáhnout ho do řešení vzniklého problému* (Str. 121–138).

V další kapitole nalezneme přehled výchovných postupů a komunikačních dovedností namísto trestání. Opět je kapitola doplněna cvičeními a příklady z praxe. (Str. 139–154)

Následnou kapitolou jsou odměny. (Str. 155–178)

Všichni známe věty „Když budeš hodný/á, dostaneš za odměnu...“ nebo „Ty jsi ale šikulka“.

Autoři zmiňují, že i odměny představují nerovnocenný vztah a snižují vnitřní motivaci něčeho dosáhnout. Odměny s sebou nesou stejná rizika jako tresty, proto se zde nabízí alternativní způsob odměn, což je podle autorů zpětná vazba a ocenění. Všimnout si toho, co je pozitivní a vyjádřit to.

V knize je shrnutí zpětné vazby naprosto přesně vystiženo. (Str. 172–173)

Pro zpětnou vazbu je podstatné, že se zaměřuje na činnost nebo chování, nehodnotí však osoby – jejich kvality či zápory, jejich trvalé vlastnosti.

Zdroj: Převzato z knihy Respektovat a být respektován

Zpětná vazba je pro každého člověka důležitá. Potřebuje informace týkající se výsledku, aby věděl, jak dále pokračovat v činnosti nebo v chování. Efektivní učení potřebuje zpětnou vazbu, nikoliv pochvalu.

Pomocí této knihy jsem se naučila se zpětnou vazbou pracovat, protože pokud chci, aby si dali žáci na práci záležet, musejí vědět, že mě jejich práce opravdu zajímá.

Například dítě namaluje obrázek a dospělí častou odbydou dítě slovy „Ty jsi ale šikulka, máš to moc hezké“. Kniha mě naučila, že daleko respektující postoj k druhému je ten, že se například zeptám, co se mu z toho nejlépe kreslilo, popíšu vše, co vidím a vyjádřím, že mu dal obrázek asi velkou práci.

5.5 Názor na knihu

Ráda bych na příkladu z mého života poukázala na pravdivost definic, které nám autoři předkládají a o čem vlastně kniha pojednává.

Neexistuje žádný rozumný důvod pro to, abychom se k dětem v zásadě chovali jinak než k dospělým, co do způsobů komunikace a slušného chování.

Partnerský přístup k dětem znamená chovat se k nim jako k dospělým, kterých si vážíme nebo které alespoň respektujeme.

Zdroj: Převzato z knihy Respektovat a být respektován

Pro naši dceru jsme pro předškolní vzdělávání zvolili lesní školku, a to kvůli respektujícímu přístupu k dětem. Uvedu na příkladu, jak v dítěti vybudovat uvědomělou zodpovědnost za své činy právě na základě respektujícího přístupu a způsobu komunikace, kterou nám kniha představuje.

Venku je sychravý podzim, chladno a děti jdou ven. Co si vezmou na sebe za oblečení, je pouze jejich rozhodnutí. Samozřejmě jsou zde pedagogové – průvodci, kteří na děti dohlíží. Ano, někdy se děti špatně rozhodnou a zřejmě je některým z nich chladněji, protože nechtěly například čepici. Bylo to jejich rozhodnutí poté, co jim průvodce vysvětlil, že je venku zima a čepice by byla vhodná a jaké důsledky to může mít, když si ji nevezmou. Ony si určují, co si vezmou na sebe. Pokud by byly v běžné mateřské školce, bylo by jim řečeno, aby se řádně oblékly. Pedagogové by dětem sdělili, aby si nasadily čepice, zkontrolovali by jim navléknuté rukavice a dohlédli, aby jim nebyla zima, protože venku je přece chladno. Děti jedou v zajetých stereotypech, jelikož pedagog je nejvyšší autoritou, kterou děti poslouchají.

Pár měsíců byly obavy, někdy se to neobešlo bez nachlazení, ale v konečném důsledku mohu říct, že šestiletá dcera je natolik zodpovědná, že si umí sama rozhodnout, co je pro ni správné. Mohu jí poradit, ale sama si dokáže posoudit, jak se obléknout a pokud jí je poté zima, nese si odpovědnost za své rozhodnutí sama. Získala v sobě jistotu, a to není málo.

Zda je tento přístup správný, ukáže jen čas, ale domnívám se, že jsme se vydali správnou cestou. Nemůžeme přinutit děti dělat to, co si myslíme, že je správné. Můžeme jim sdělit, že toto má takový smysl a takový důsledek, ale dále musíme očekávat, že se rozhodnou sami, co je správné.

Závěrem bych ráda napsala, že změna ve způsobu komunikace není snadná, ale je možná, proto s knihou neustále pracuji.

6 Profesiografický rozbor pedagogického pracovníka

6.1 Profesiografie

V této části bakalářské práce se budu zabývat profesiografickým rozбором pedagogického pracovníka, konkrétně praktického vyučování.

Profesiografie je popis a analýza pracovní činnosti, kterou učitelé vykonávají v rámci své profese jak ve škole, tak mimo ni. Používají se různé metody, zejména časový snímek učitelových činností (v průběhu dne, týdne aj.), dotazníky, rozbor s řediteli a s učiteli.

Výsledkem zjištění jsou profesiogramy, tj. údaje o struktuře profesních činností učitelů a o jejich časových proporcích (Průcha, Walterová a Mareš, 2009).

K analýze profese je nezbytný profesiografický rozbor s následujícími informacemi:

- obecná charakteristika profese jako popis úkolů a používaných prostředků nezbytných pro výkon profese,
- souhrn povinností vykonavatele profese podle organizačních řádů a technologických předpisů,
- popis obsahu pracovních činností a jím odpovídajících pracovních úkonů a pracovních operací,
- popis technických, ekonomických a sociálních pracovních podmínek,
- inventář odborných, fyzických, zdravotních, psychických a osobnostních požadavků na vykonavatele profese,
- popis postavení profese a rozsah společenské odpovědnosti vykonavatele profese (Svobodová, 2013).

Informace z profesiografického rozboru se koncipují do profesiogramu, který je rozhodující k optimálnímu zařazení klienta ve shodě s vymezenými nároky profese (Svobodová, 2013).

Podle Vronského je profesiogram soupis požadavků na pracovní funkci z hlediska organizace, ale i osobnosti pracovníka, jeho adaptace a profesního vzdělávání a také analýzou pracovní funkce a způsoby, s ní spojených činností, její organizační zařazení, technologické a procesní začlenění, a jak bude zaměstnanec za svůj výkon hodnocen,

odměňován a jak bude postaráno o jeho celkový rozvoj v organizaci včetně požadavků na profesní a lidskou kompetentnost zaměstnance.

Profesiogramy se dělí na dvě základní části, a to na část obecnou, která charakterizuje to, co člověk v profesi činí a část speciální, která vymezuje přesné a dominující požadavky na somatické a psychické funkce člověka (Vronský, 2012, Str. 98).

Z toho všeho vyplývá, že profesiografický rozbor profese je využitelný z mnoha důvodů. Cílem každého zaměstnavatele je, aby měl přesně definovanou pracovní pozici, znal její kvalifikační požadavky a vybral na ni nejvhodnějšího pracovníka.

Profesiogram obsahuje klíčové požadavky na danou pracovní pozici s přesným popisem práce se všemi úkoly a povinnostmi, soupis všech znalostí a dovedností, které pozice vyžaduje, znalost cizích jazyků, odbornou způsobilost, souhrn všech požadovaných fyzických i psychických předpokladů, morálně charakterový profil, kritéria pro hodnocení a odměňování pracovníků a další podstatné skutečnosti.

6.2 Kvalifikační požadavky dle zákona

V České republice je základem celého školství Národní program rozvoje vzdělávání, tzv. Bílá kniha, který formuje vládní strategii v oblasti vzdělávání v podobě myšlenkových východisek, obecných záměrů a rozvojových programů směřovaných pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu (Bílá kniha, 2021) a zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání ve znění pozdějších předpisů, který vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání. Státní úroveň dále tvoří Rámcově vzdělávací program (dále RVP), který vymezuje povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání pro jednotlivé obory vzdělání a soustředí se na cílové kompetence žáků pro jednotlivé obory vzdělání, a ty jsou dále zpracovávány v souladu s RVP do vlastních osnov jednotlivými školskými zařízeními.

Všechny vzdělávací programy by se měly snažit, aby vycházely z nového pojetí, které není založeno na memorování velkého množství faktů, ale na komplexním přístupu osvojení si základních pojmů a vztahů, z nichž si žák vytvoří ucelený systém umožňující nové informace zařazovat do nových souvislostí (Čiháková, 2007).

Střední odborné vzdělávání náleží také do této vzdělávací soustavy a jeho neoddělitelnou součástí výuky je praktická výuka, která se podle oboru provádí na cvičných pracovištích na území škol a učilišť nebo na skutečných provozních pracovištích. Výuku provádějí učitelé odborného výcviku, nebo učitelé praktického vyučování. Dříve se jednalo u funkci mistr odborné výchovy.

6.3 Všeobecné kvalifikační požadavky dle zákona

Pedagogický pracovník je podle § 2 Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně-pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu, je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb. (Zákon č. 563/2004 Sb.)

V souladu se zákonem č. 563/ 2004 Sb. musí **Učitel praktického vyučování** splňovat všeobecné předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka a dále musí splňovat podmínky kvalifikace učitele praktického vyučování.

Přímou pedagogickou činnost vykonává

- učitel,
- pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
- vychovatel,
- speciální pedagog,
- psycholog,
- pedagog volného času,
- asistent pedagoga,
- trenér,
- metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně,
- vedoucí pedagogický pracovník.

6.4 Kvalifikační podmínky pro výkon činnosti pedagogického pracovníka

Dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů jsou na pedagogického pracovníka kladeny tyto obecné požadavky: způsobilost k právním úkonům, odborná kvalifikace pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává (v dostatečném rozsahu vědomosti a vzdělání z příslušného oboru), bezúhonnost, znalost českého jazyka, zdravotní způsobilost.

Uznávání odborné kvalifikace a splnění předpokladu bezúhonnosti a zdravotní způsobilosti u státních příslušníků členských států Evropské unie, případně jejich rodinných příslušníků, a státních příslušníků ostatních států, kteří jsou v členském nebo jiném státě oprávněni konat přímou pedagogickou činnost, se řídí zvláštními právními předpisy.

Paragraf 4 ke znalosti českého jazyka říká:

- fyzická osoba, která získala příslušnou odbornou kvalifikaci stanovenou tímto zákonem v jiném vyučovacím jazyce než českém, je povinna prokázat znalost českého jazyka zkouškou, pokud není dále stanoveno jinak,
- zkoušku z českého jazyka lze vykonat na vysoké škole v rámci programu celoživotního vzdělávání⁵⁾ nebo v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků¹⁾ nebo v jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky,
- zkouška nenahrazuje odbornou kvalifikaci k výuce českého jazyka na základních, středních a vyšších odborných školách,
- prokázání znalosti českého jazyka se nevyžaduje u fyzické osoby:
  - která bude působit ve škole s jiným vyučovacím jazykem než českým,
  - která úspěšně vykonala maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury,
  - která vyučuje cizí jazyk nebo konverzaci v cizím jazyce,
- pedagogičtí pracovníci, kromě pedagogických pracovníků uvedených v § 6 a 7, mohou prokázat znalost českého jazyka předložením dokladu o složení jazykové zkoušky v zahraničí.

6.5 Požadavky na vzdělání a vzdělávání učitele praktického vyučování

Učitel praktického vyučování získává odbornou kvalifikaci podle § 9 zákona o pedagogických pracovnících:

- vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu studijního oboru, který odpovídá charakteru praktického vyučování, a
  - vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy,
  - vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy, nebo
  - studiem pedagogiky,
- vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání, který odpovídá charakteru praktického vyučování, a
  - vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy,
  - vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy, nebo
  - studiem pedagogiky, nebo
- středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu, a
  - vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném bakalářském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy,

- vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na přípravu učitelů střední školy nebo druhého stupně základní školy, nebo
- studiem pedagogiky (Zákon č. 563/2004 Sb.),

a § 11 Zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

Učitel praktického vyučování a odborné praxe vyšší odborné školy získává odbornou kvalifikaci

- vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu studijního oboru, který odpovídá charakteru praktického vyučování,
- vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání, který odpovídá charakteru praktického vyučování, nebo
- středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu.

Učitel praktického vyučování a odborné praxe zdravotnických oborů vzdělání musí mít také způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle zvláštního právního předpisu v oboru, který vyučuje. (Zákon č. 563/2004 Sb.)

Učitel praktického vyučování nalezne uplatnění jako učitel praktického vyučování příslušného oboru v oblastech jako je odborný výcvik, učební praxe, odborná praxe a veškerá prakticky zaměřená výuka.

Svou kvalifikaci můžete uplatnit v institucích zabývajících se příslušným oborem vzdělávání (vzdělávací kurzy, rekvalifikace, profesní kvalifikace, další vzdělávání apod.) a též jako lektor profesního a zájmového vzdělávání v nejrůznějších vzdělávacích institucích i v podnikovém (firemním) vzdělávání (Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku, ©2022).

Učitel praktického vyučování by měl na konci svých studií disponovat komplexem znalostí, dovedností, postojů, zkušeností a profesními kompetencemi, které by měly být normou pro vstup do profese učitele praktického vyučování. Těmito kompetencemi jsou oborová

(předmětová) kompetence, která zahrnuje znalost daného oboru, didaktická a psychodidaktická kompetence (znalost vyučování a učení), pedagogická kompetence (znalosti kontextu výchovy a vzdělávání), diagnostická a intervenční kompetence (znalost prostředků pedagogické diagnostiky), sociální, psychosociální a komunikativní kompetence (znalost prostředků socializace, vytváření pozitivního klimatu a prostředků pedagogické komunikace), manažerská a normativní kompetence (znalost norem a vzdělávací politiky a organizace práce žáků) a profesně a osobnostně kultivující kompetence (znalost širších kulturních hledisek a prostředků formování postoje a hodnotových orientací žáků) (Pecina, 2017).

6.6 Všeobecná charakteristika profese učitele praktického vyučování

Podle Peciny je Učitel praktického vyučování (odborného výcviku), dříve „Mistr“ stěžejním a integrujícím činitelem v odborné přípravě na příslušné povolání. Vede žáky k osvojování intelektových a psychomotorických dovedností v daném oboru. Vychází přitom z teoretických poznatků, které žáci získali ve výuce odborného předmětu. Z toho plyne, že musí být odborně vzdělán nejen v oblasti praktické přípravy ale i v oblasti teorie (Pecina, 2017).

Učitel praktického vyučování je osoba disponující systematickým vzděláním v oblasti pedagogicko-psychologických věd a širokým rozhledem v souvisejících oborech. Je vybaven kompetencemi potřebnými pro výkon své profese: je schopen transformovat poznatky ze svého oboru do kurikula svého vyučovacího předmětu, projektovat, realizovat a hodnotit výuku praktického vyučování a spolupracovat při tom s dalšími pedagogy i sociálními partnery dané školy, kvalifikovaně posoudit vzdělávací potřeby žáků a též zohlednit při výuce širší vzdělávací kontext, efektivně komunikovat se žáky a dalšími účastníky výchovně-vzdělávacího procesu, v případě potřeby intervenovat (například poskytnout první pomoc při ohrožení zdraví žáka při výuce, trvat na dodržování zásad bezpečnosti práce apod.), podílet se na utváření příznivého sociálního klimatu ve třídě i škole, podílet se na prevenci nežádoucích jevů atd.

6.7 Profesiogram činností pedagogického pracovníka

Podle § 23 odst. 1 zákona stanoví ředitel školy nebo školského zařízení pedagogickému pracovníkovi týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti na období školního vyučování nebo na pololetí školního vyučování.

Stanovená týdenní pracovní doba je pro pedagogické pracovníky určena v § 79 odst. 1 zákoníku práce na 40 hodin týdně. Během této doby pedagogičtí pracovníci vykonávají přímou pedagogickou činnost, která činí 21 až 25 hodin týdně a práce související s přímou pedagogickou činností (nepřímá pedagogická činnost).

Mezi činnostmi, které souvisejí s **přímou pedagogickou činností** pedagogických pracovníků patří především příprava na vyučování, hodnocení prací žáků, ale také i dohled nad žáky ve škole a při akcích organizovaných školou, spolupráce s dalšími pedagogickými pracovníky a zákonnými zástupci žáků, péče o kabinety a sbírky, účast na školních poradách a studium a účast na dalším vzdělávání pedagogických pracovníků (Právní výklad k § 23 zákona o pedagogických pracovnících, ©2022).

Nepřímá pedagogická činnost není dohledem nad dětmi a žáky. Jedná se například o přípravu vyučovacích hodin a opravy testů. Na základě § 22a odst. 3 lze vykonávat tuto činnost na místě, které si sám učitel určí.

Zákon o pedagogických pracovnících nestanoví zaměstnanci další povinnosti související s určením místa, které si určí k výkonu „nepřímé“ pedagogické činnosti. Vzhledem k tomu, že zaměstnavatel má povinnost zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci, je vhodné, aby zaměstnanec zaměstnavateli sdělil, kde bude práci vykonávat. Do nepřímé pedagogické činnosti mohou být zařazeny i dozory ve školních jídelnách nebo na chodbách školy.

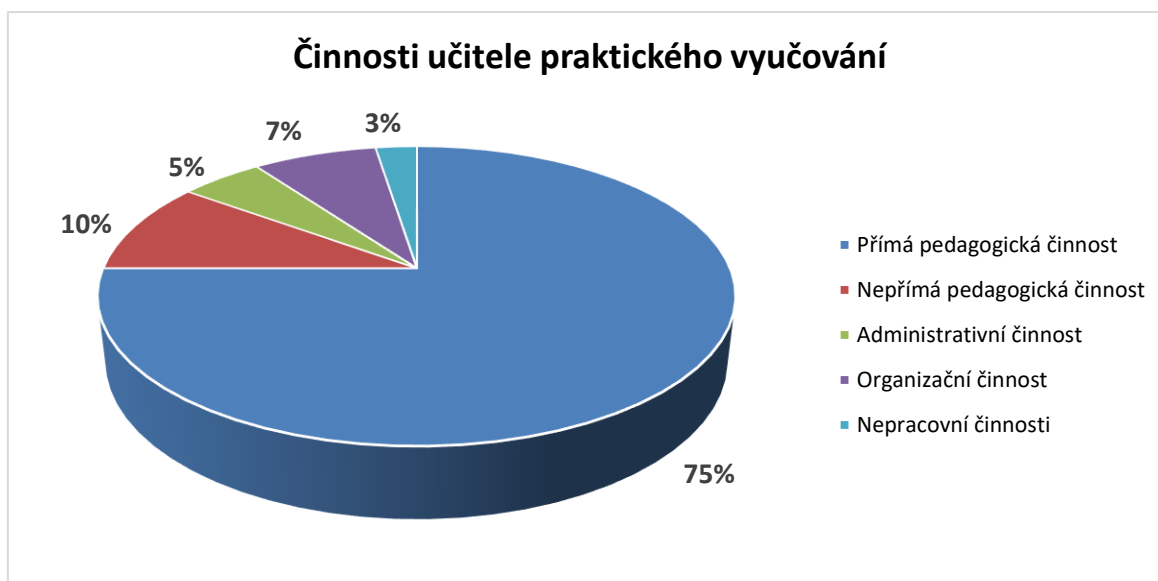
Dalšími činnostmi, se kterými se učitel praktické vyučování potýká, je **administrativa**, která je součástí jakékoliv pedagogické pozice, ale také **organizační činnosti**, jako například organizace výletů, exkurzí, besed, soutěží nebo různých přednášek. Neméně důležitou složkou je organizace třídního kolektivu, stejně tak organizace své práce, ale i práce žáků a nejmenší část z pracovního týdne tvoří oblast nepracovní činnosti.

Tabulka 1 – Podíl jednotlivých činností učitele praktického vyučování přehledně v tabulce

Oblast činností	Počet hodin	% podíl
Přímá pedagogická činnost	30	75 %
Nepřímá pedagogická činnost	4	10 %
Administrativní činnost	2	5 %
Organizační činnost	3	7,5 %
Nepracovní činnosti	1	2,5 %
Součet	40	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 1 – Podíl jednotlivých činností učitele praktického vyučování

Zdroj: Vlastní zpracování

Dle Národní soustavy povolání představuje povolání učitele praktického vyučování střední školy následující pracovní činnosti:

- vzdělávání a výchova zaměřená na získávání vědomostí a dovedností žáků v praktickém vyučování v předmětech, jejichž obsahovou náplní je výcvik praktických dovedností, cvičení, učební praxe, odborná praxe a výuka pracovních

technologií žáků podle jednotlivých oborů vzdělání poskytujících střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo střední vzdělání,

- studium nových poznatků v oboru a jejich následná aplikace do vzdělávacích a výcvikových programů v rámci školního vzdělávacího programu, popřípadě do individuálních vzdělávacích plánů,
- hodnocení účinnosti vzdělávací a výchovné činnosti a nových výukových postupů ve vzdělávání,
- příprava a zadávání úkolů, cvičení a zkoušení s cílem cvičit žáky, vyhodnocovat jejich znalosti a pokrok v rámci praktického vyučování, tvorba textových a jiných podpůrných učebních materiálů a pomůcek,
- provádění pedagogického poradenství v oblasti praktického vyučování,
- podněcování osobního vývoje žáků a diskutování o jejich pokrocích s rodiči a třídním učitelem a poskytování konzultací žákům, vykonávání úkolů a prací souvisejících s přímou pedagogickou činností, včetně dohledu nad žáky,
- příprava zpráv, hodnocení žáků a jejich klasifikace; konání porad s učiteli a schůzek s rodiči,
- vedení evidence o pedagogické činnosti a o výsledcích žáků,
- vedení praktického vyučování, vedení ročníkových a závěrečných prací žáků,
- spolupráce s firmami, organizacemi a institucemi při realizaci praktického vyučování,
- komplexní koordinace vzdělávání v praktickém vyučování se znalostmi a dovednostmi z jiných oborů vzdělání, popř. tvorba koncepcí rozvoje oboru středního vzdělání s výučním listem nebo skupiny příbuzných oborů (Učitel praktického vyučování střední školy, ©2017).

6.8 Vyvození předpokladů pro výkon profese učitele odborného výcviku

Mezi všeobecné předpoklady řadíme ty předpoklady, které by měl pro výkon své profese splňovat každý pedagog, a to bez ohledu na obor, aprobaci či úvazek. Na každý obor jsou vyžadována jiná specifika těchto předpokladů.

6.8.1 Tělesné a duševní schopnosti

Každý pedagog by měl být tělesně, duševně i duchovně zdravý, jelikož je pro své žáky vzorem. Je to právě jeho osobnost, která vede žáky ke správným hodnotám, postojům, kultivovanosti apod. Zdravotní způsobilost k výkonu práce musí prokázat dle zákoníku práce lékařskou zdravotní prohlídkou. Pedagog má pečovat o tělesný, rozumový a citový vývoj žáka. Jedná se tedy o celkový harmonický rozvoj žáka po všech stránkách. Tělesné schopnosti mohou být měřítkem sebehodnocení, ale i frustrací. Je známo, že zdravotní stav působí nejen na tělesnou, ale i na duševní a sociální pohodu. Tělesné vlastnosti úzce souvisejí i se sebevědomím člověka, pocity méněcennosti nebo únavou (Kohoutek, 2000). To vše se může odrážet ve výchovně-vzdělávacím procesu.

O tom, jak bude úspěšný výchovně-vzdělávací proces rozhoduje celková osobnost učitele. On představuje hlavní vlastnosti charakteru a vůle člověka, dále jsou to jeho schopnosti, dovednosti a znalosti. Pro učitelskou profesi je ideální silná osobnost, která je rozhodná, vytrvalá, aktivní, cílevědomá a sebevědomá. Pedagog musí být emočně vyrovnaný a musí mít schopnost se ovládat v emočně vypjatých situacích. Měl by být empatický, tolerantní, se silným pozorovacím talentem a vidět svět očima druhých. Navazovat správné vzájemné vztahy, komunikovat a být schopen týmové spolupráce. Celkově by měl z něho vyzařovat klid, zájem o žáky, a hlavně k profesi.

6.8.2 Odborná připravenost

Učitelé praktického vyučování a odborného výcviku by měli splňovat a prokazovat v určitých cyklech odbornou kvalifikaci, jelikož s novými vědeckými postupy se učivo neustále posouvá dopředu. Není možné vyučovat postupy, které se vyučovaly před několika lety nazpátek.

Pedagogové mají být schopni připravovat výukovou hodinu s jasnou formulací cílů a čeho chtějí dosáhnout. Je důležité zvolit takové vhodné metody, formy výuky a výukové prostředky, aby efektivně realizovali vyučovací proces a došli s žáky k výukovému cíli. Podle toho, jaké má učitel praktického vyučování oborové znalosti a dovednosti, bude schopen motivovat žáky k učení, k jejich pozornosti a aktivitě. Důležité jsou i zkušenosti z praxe, proto by měl být učitel praktického vyučování skutečným odborníkem. Na druhou

stranu se ale může stát, že i sebelepší odborník nebude umět předat své zkušenosti žákům, pokud nemá pedagogické znalosti, které jsou pro výchovně-vzdělávací proces velmi důležité.

6.8.3 Morálně charakterový profil

Významnou kvalitou každého učitele je jeho morálního profil, který se od učitelů očekává. Jedná se o obecné zásady, které má každý učitel dodržovat a řídit se jimi. Musí prokázat nestrannost a etické chování vůči žákům a při jednání s rodiči a spolupracovníky.

Učitel vykonává tuto profesi jako své životní poslání a zvyšuje její prestiž u veřejnosti. Uvědomuje si odpovědnost k celému vzdělávacímu procesu a vynakládá veškeré úsilí, aby dosáhl profesionálního jednání.

Vzhledem k tomu, že učitel praktického vyučování se setkává s žáky v době jejich dospívání, má situaci těžší. V této době musí být velmi spravedlivý, jelikož by se nevyhnul silné kritice ze strany žáků, kteří jsou v tomto období citliví k jakékoliv nespravedlnosti. Měl by být otevřený k jejich názorům a umět se vžít do pocitů žáků této moderní doby.

Mezi dominantní vlastnosti, které se vážou k morálnímu chování a jednání učitele, by měl být humanismus neboli lidskost, s jakou učitel přistupuje k žákům, upřímnost a zdvořilost, protože pokud toho vyžaduje po svých žácích, musí ctít tyto vlastnosti i on sám. Samozřejmostí by měl být jeho pedagogický optimismus a víra v to, že je žák schopen dojít k lepším výsledkům a pedagogický takt, který vede k respektu žáka jako svébytné osobnosti a jeho právům.

Ne vždy je ale možné dodržet a realizovat všechny uvedené zásady, kterých by se měl učitel držet. V dnešní době není v silách učitele vždy takto postupovat, jelikož je přetížen neustálou administrativou a byrokracií. Také je často konfrontován s rozdílnými názory a postoji rodičů na výchovu a na celý školský systém.

6.9 Podmínky pro výkon profese učitele praktického vyučování

Praktické vyučování se uskutečňuje ve školách a školských zařízeních nebo na pracovištích fyzických nebo právnických osob, které mají oprávnění k činnosti související s daným

oborem vzdělání a uzavřely se školou smlouvu o obsahu a rozsahu praktického vyučování a podmínkách pro jeho konání. Je třeba si uvědomit, že pracoviště praktického vyučování nejsou podle školského zákona na rozdíl od středisek praktického vyučování (zákonem definovaných jako školská účelová zařízení) zapisovány do školského rejstříku, neboť se nejedná o školská zařízení, ale především podnikatelské subjekty (Úrazy žáků na praktickém výcviku, 2010).

Ke každému výkonu práce potřebují pracovníci vhodné technické pracovní zázemí. U učitele praktického vyučování se jedná o učebny, dílny, provozovny nebo laboratoře, kde se žáci učí praktickému vyučování. Získávají tam nové poznatky, vědomosti a dovednosti, které budou potřebovat k tomu, aby naplnili profil absolventa. Vždy je důležité seznámit žáky s technickým vybavením a poučit je o bezpečnosti práce při užívání veškerého zařízení provozovny nebo učebny. Pro kvalitní výuku je potřeba zajistit moderní technické vybavení a pomůcky, abychom dokázali držet krok s reálnou praxí. S technickými podmínkami souvisejí podmínky ekonomické. Podle těchto podmínek školy bude učitel praktického vyučování volit, s jakými materiály a pomůckami bude pracovat. K sociálním psychologickým podmínkám školy, které mohou ovlivňovat kvalitu pedagogické činnosti, bychom měli zařadit správné sociální klima ve škole, ale i celého pedagogického sboru. Ovlivňovat nás mohou kolegové, vedení školy, ale i celkové nastavení školy v komunikaci s žáky i jejich rodiči.

6.10 Závěr

Komplexnost profesiografie spočívá především v její schopnosti dívat se na problematiku zaměstnávání lidí, jejich správné zařazení v organizaci a na správnou pracovní funkci a na správné pracovní místo. Poskytuje pohled na pracovníka, jeho organizační, funkční a pracovní zařazení a jako na komplex požadavků na jedince, který se o příslušnou pozici uchází (Vronský, 2012).

Tato metoda profesiogramu porovnává znalosti, dovednosti a schopnosti učitele a představuje nám jeho ideální model.

7 Případová studie Základní školy Ing. M. Plesingera-Božinova Neratovice

7.1 Základní údaje o škole

Název školy: Základní školy Ing. M. Plesingera-Božinova Neratovice

IČO: 49516256

Tel: +420 315 682 068

ID datové schránky: 3s3ja88

E-mail: info@zs-mpb.cz

Sídlo školy: Školní 900, 277 11 Neratovice

Zřizovatel: Město Neratovice

7.1.1 Úvod

Pro případovou studii jsem si vybrala základní školu Ing. M. Plesingera-Božinova v Neratovicích, kde již třetím rokem působím jako pedagog a třídní učitel.

V případové studii se zaměřím na sociální klima školy a práci třídního učitele. Záměrem studie je snaha o zjištění, co pomáhá tvořit dobré klima škol a jakou úlohu v tom mohou hrát charakterové vlastnosti třídního učitele spolu s jeho morálkou. Studie nabízí pohled autorky do zázemí pedagogického sboru, její osobnostní povahy v roli třídního učitele a jakým způsobem pracuje se svými žáky. Ukazuje, jak lze účinně budovat vztahy mezi třídním učitelem a žáky a systematicky s nimi pracovat, aby společně vytvořili respektující a podnětné prostředí. V první části je vymezena teoretická část, která vychází z informací o konkrétní základní škole. V druhé části jsou představeny výsledky případové studie autorky a zkoumané třídy o počtu dvaceti šesti žáků, z toho konkrétně čtrnácti chlapců a dvanácti dívek.

Cílem případové studie je rozbor aspektů vnitřního řízení školy včetně třídnictví jako nástroje pro kultivaci vztahů mezi třídní učitelkou a žáky, které jsou příčinami následných dobrých vazeb. Pro zjištění výše uvedeného jsem využila svůj pohled, analýzu vlastní zkušenosti a rozhovory se žáky, kdy reálně hodnotím, co mi pomáhá v práci s třídním kolektivem.

Dále jsem v rámci této případové studie pracovala s rešerší pramenných zdrojů. Konkrétně se jedná o výroční zprávy zkoumané školy a její webové stránky.

7.1.2 Základní údaje

Škola má dlouholetou tradici, jelikož vyučování bylo zahájeno v roce 1961. Oficiální název Základní škola Ing. Plesingera-Božinova Neratovice dostala škola po lobbkovickém rodákovi Ing. Miroslavu Plesingerovi-Božinovi, který byl českým legionářem, politikem a diplomatem a významně se zasloužil o vznik a rozvoj prvorepublikového Československa. Slavnostního a oficiálního pojmenování se zúčastnil i tehdejší prezident Václav Klaus.

Základní škola Ing. M. Plesingera-Božinova Neratovice je škola plně organizovaná a poskytuje vzdělání od 1. do 9. ročníku.

Skládá se z hlavní budovy a nové přístavby, která byla dokončena v únoru v roce 2022. Obě části jsou provázané. Škola má k dispozici školní družinu a zařízení školního stravování, které se nachází v budově školy. První ročníky mají samostatné pracoviště s vlastní jídelnou a menším sportovním hřištěm.

V oploceném areálu školy se nachází pěstitelský pozemek, zahrada a sportovní hřiště. Ve škole je zajištěn bezbariérový přístup, ale jen částečně v některých částech budov. Pro trávení volného času je žákům k dispozici školní kiosek a knihovna. Žáci využívají šatních skříněk v prostorách šatny. Škola disponuje odbornými učebnami přírodopisu, cizích jazyků, fyziky, hudební výchovy, chemie, zeměpisu, dvěma učebnami výpočetní techniky, dílnou pro praktické vyučování a cvičným bytem. V každé učebně je stolní počítač spolu s interaktivní tabulí.

Žákům jsou k dispozici pro tělesnou výchovu dvě tělocvičny a venkovní hřiště s umělým povrchem. Učitelé mají k dispozici odborné kabinety přírodopisu, cizích jazyků, fyziky a matematiky, chemie, tělesné výchovy a zeměpisu. V rámci vývoje škola zlepšila své materiální vybavení a celkovou estetickou úroveň prostředí výuky (Zdroj ŠVP ZŠ, 2021).

Škola je jednou ze základních škol na území Středočeského kraje, které zajišťují bezplatnou jazykovou přípravu k začlenění do základního vzdělávání žáky, kteří jsou dětmi osob s jinou státní příslušností (výuka češtiny pro žáky – cizince).

7.1.3 Kapacita školy

Základní škola Ing. M. Plesingera – Božinova Neratovice se řadí svým počtem žáků mezi velké školy a je umístěna v centru města. Její kapacita je nyní celkem 837 žáků, z toho 426 na prvním stupni a 411 na druhém stupni. Podíl chlapců a dívek je 436 ku 401. Školu navštěvuje kolem 5 % žáků cizí státní příslušnosti.

7.1.4 Personální obsazení základní školy

Ve školním roce 2021/2022 na škole pracuje celkem 111 zaměstnanců, z toho 23 na prvním stupni, 31 na stupni druhém, 11 ve školní družině, 10 ve školní jídelně, 8 uklízeček, 1 hospodářka – sekretářka, 1 ekonomka, 1 mzdová účetní a 1 školník, 1 IT pracovník, 22 asistentů pedagoga, 3 asistenti pedagoga současně pracují ve školní družině, 1 speciální pedagog je současně učitelem na 1. stupni a 1 vrátná. Dalších 8 pracovníků je na mateřské dovolené. Kvalifikovanost učitelského sboru se pohybuje v oblasti 71–100 % (Zdroj ŠVP ZŠ, 2021).

7.1.5 Vývoj pedagogického sboru

Vzhledem k růstu školy i zvyšování počtu žáků, zvyšuje se k tomu úměrně i počet pedagogických pracovníků. V následné tabulce poukazují na vývoj pedagogických pracovníků v rozmezí deseti let a vývoj poměru mužů a žen v daných věkových kategoriích (Výroční zpráva 2009, 2021).

Tabulka 2 – Pedagogičtí pracovníci podle věku a pohlaví k 31. 12. 2020

	muži	ženy	celkem	%
Do 20 let	0	0	0	0
21 až 30 let	5	8	13	15
31 až 40 let	0	14	14	16
41 až 50 let	2	26	28	32
51 až 60 let	1	21	22	25
61 a více	2	8	10	12
Celkem	10	77	87	100
%	11,5	88,5	100	

Zdroj: Výroční zpráva, 2021 – vlastní zpracování

Tabulka 3 – Pedagogičtí pracovníci podle věku a pohlaví k 31. 12. 2009

	muži	ženy	celkem	%
Do 20 let	0	0	0	0
21 až 30 let	0	3	3	6
31 až 40 let	2	13	15	31
41 až 50 let	1	18	19	39
51 až 60 let	1	8	9	18
61 a více	0	3	3	6
Celkem	4	45	49	100
%	8	92	100	

Zdroj: Výroční zpráva, 2021 – vlastní zpracování

Z tabulek je patrné, že se zvýšil hlavně podíl pedagogů v kategorii 21 až 30 let. Dále je patrné, že se zvýšil počet mužů pedagogů, což nám nabízí možnost položit si otázku, co vede mladé muže v současné době do školství. Rozhodně jsou ale velkým přínosem do ryze ženského prostředí.

7.2 Školní vzdělávací program

V naší základní škole je realizován školní vzdělávací program s názvem „Škola pro život-škola pro všechny“, ve kterém usilujeme o naplňování těchto cílů:

Škola pro život

- učit žáky takovým znalostem a dovednostem, které budou dobře využitelné a uplatnitelné v každodenním životě,
- důsledně vést žáky ke slušnému chování a vystupování jako základu chování v jejich dalším životě,
- naučit žáky zásadě, že pravidla jsou od toho, aby se dodržovala, a nikoliv od toho, aby se porušovala,
- při výuce důsledně vycházet z mateřského jazyka,
- položit důraz na výuku cizích jazyků s důrazem na jazyk anglický,
- vést žáky k ovládnutí a využití informačních technologií, podporovat používání počítačů v různých vyučovacích předmětech,
- vést žáky k zodpovědné volbě povolání – teoretická i praktická část v rámci povinné části, ale i v oblasti volitelných předmětů.

Škola pro všechny

- věnovat stejnou péči dětem nadaným i těm, které mají jakýkoliv handicap,
- nepreferovat pouze intelektuální nadání, ale dát možnost vyniknout i dětem s jiným nadáním – například hudebním, pohybovým, manuálním, výtvarným atd., a pro tyto děti zajistit jejich vyžití a zapojení formou školní i mimoškolní činnosti – soutěže, kroužky, přehlídky, výstavy, akademie atd.,
- v případě, kdy je to možné, provádět rozumnou integraci zdravotně postižených přímo ve třídách základní školy mezi ostatní děti,
- pro žáky nadané vytvořit maximální podmínky pro jejich rozvoj (např. formou účasti ve vědomostních soutěžích a olympiádách), a tím i omezit jejich přechod na osmiletá gymnázia (Školní vzdělávací program, 2021).

Za důležité škola považuje návaznost na dobrou tradici a na vysokou reputaci, kterou škola má na veřejnosti. Dále je záměrem rozvíjet silné stránky školy a maximálně eliminovat a napravovat to, co považuje za nedostatky.

7.3 Zaměření školy

Škola se řadí mezi školy se všeobecným zaměřením. Na druhém stupni se obvykle otevírá jedna třída v ročníku se sportovním zaměřením. Žáci jsou do ní přijímáni na základě výběrových zkoušek.

Další možnosti rozvíjení schopností a dovedností žáků je volba volitelného předmětu v 7. ročníku s dotací dvě hodiny týdně.

Mezi volitelné předměty, ze kterých si žáci mohou vybírat patří:

- přírodovědná praktika,
- mediální výchova,
- společenskovední seminář,
- výtvarné činnosti,
- sportovní hry,
- literární seminář,
- konverzace v anglickém jazyce,
- cvičení z matematiky,
- cvičení z českého jazyka,
- informační výchova (Školní vzdělávací program, 2021).

7.4 Dobré sociální klima na škole aneb za vším hledej komunikaci

Vzhledem k vysokému počtu zaměstnanců a složení pedagogického sboru se může zdát, že není v lidských silách udržet v takto velké základní škole dobré sociální klima. Přesto všechno to možné je. Důležitá je především komunikace, a to napříč celou školou. Komunikace musí být efektivní. Existuje spousta návodů, jak spolu na pracovišti komunikovat, nicméně hlavním aspektem je naslouchání druhým jak ze strany vedení školy,

tak i samotných kolegů. Všichni se dobře známe a veškerá komunikace probíhá tváří v tvář. Benefit vidím v neformálním komunikačním stylu. Co se týče celkové interní komunikace, určitě je cesta k dalšímu zlepšení, ale komunikace není jen o tom, jak s kolegy spolupracujeme, ale je to o budování vztahů a důvěry.

Netvrdím, že veškeré vztahy jsou vždy ideální, samozřejmě je zde občas cítit nerovnost typu nadřízený versus podřízený, zkušený kolega versus nezkušený kolega, pedagog versus asistent pedagoga, ale i to je správné. Ne vždy a v každém případě jsme si rovni, ale musíme se respektovat a vážit si práce druhých. Pokud je člověk spokojený v zaměstnání, buduje tam pozitivní kolegiální vztahy a dostává se mu zpětné vazby, přenáší si tuto spokojenost i do osobního života.

Dalším důležitým faktorem je malá fluktuace zaměstnanců. Téměř všichni zaměstnanci se znají jmény a není zde patrná rivalita. Ředitel školy zde působí již přes dvacet let a je tu i „starší garda“ pedagogů, kteří jsou ve škole od jejího založení a mohou tak služebně mladším kolegům předávat zkušenosti, pomoci třídít důležité od nepodstatného apod. Do školy nicméně stále nastupují noví kolegové, kteří sem přinášejí aktuální odborné poznatky ze svého vysokoškolského studia. Můžou se učit od služebně starších kolegů, stejně tak oni se můžou učit od mladších ročníků novým metodám výuky.

Tento fakt se ukázal zejména při distanční výuce, na kterou nikdo nebyl připravený. V tu chvíli spolu zaměstnanci začali více komunikovat, a to i ti, kteří by spolu v běžné situaci nekomunikovali. Každý učitel si svou distanční výuku organizoval dle svého uvážení, ale po pár týdnech kopírování textů do e-mailů, bylo potřeba začít hledat nová řešení.

Kolegyně předmětu ICT (Informační a komunikační technologie) začala aktivovat aplikaci Microsoft Office365, na kterou měla škola licenci, ale nevyužívala ji. Začalo se nejprve s nastavováním uživatelských jmen a psaní manuálů pro žáky, rodiče i učitele.

Mezitím se učitelé učili od jiných kolegů, jak vytvořit různé online kvízy, nahrávat videa, sdílet obrazovku ze svého počítače atd. Ze začátku nebylo vůbec snadné přesvědčit kolegy o výhodách online výuky. Ne každý chtěl ukázat svůj handicap s užíváním informačních technologiích, ale nakonec se nám podařilo během pár týdnů zaškolit téměř všechny zaměstnance a zrealizovat pro žáky plnohodnotnou online výuku.

Největším přínosem pro nás ale byla setkání, kdy jsme si sdíleli zkušenosti s různými aplikacemi, internetovými stránkami, online učebnice atd. Tato doba nám ukázala, že si kolegové můžou být v různých situacích vzájemně nápomocní a není podstatné, kdo je starší, mladší, zkušený, nezkušený. Každý může přispět něčím, co obohatí druhého. Důležité je umět komunikovat s respektem, protože žádné povyšování nikdy nic dobrého nepřineslo, natož dobré vztahy, které jsou podmínkou pro dobré sociální klima.

7.5 Vztahy vedení a zaměstnanců školy

I když se škola řadí svým počtem žáků mezi velké školy, vztahy jsou ve škole přátelské. Styl manažerského vedení je demokratický a orientovaný na lidi. Vedení školy podporuje vzájemné vztahy, ale dokáže si zachovat i svou autoritu. Zaměstnanci jsou zde samostatní, vztahy jsou uvolněné a nenucené. Ředitel své zaměstnance respektuje a podporuje je v otázkách kázně. Uplatňuje tzv. politiku otevřených dveří a je vstřícný a ochotný naslouchat. Velmi si cením toho, že stojí za svými učiteli i ve sporech s rodiči žáků. Nedostatek vidím v nízkém důrazu na další vzdělávání učitelů. Ředitel by měl více usilovat o podporu profesního rozvoje svých zaměstnanců.

7.6 Třídnictví z pohledu začínajícího učitele

Sama jsem třídní učitelkou teprve třetím rokem a svoji třídu jsem dostala s mým nástupem do učitelské pozice. Vzhledem k tomu, že v té době odešel ze školy větší počet učitelů a otevíralo se v daný rok pět šestých tříd, nebylo v tu chvíli dostatek učitelů, kteří by mohli vést třídnictví. Tím připadlo třídnictví i na mě. Každý ze své zkušenosti ví, kdo je to třídní učitel, ale už se málo mluví o tom, co všechno jeho práce obnáší. Ani já jsem nebyla výjimkou. Pro člověka, který nastoupil do školství ze soukromého sektoru, z velké společnosti, konkrétně z oddělení lidských zdrojů, bylo pro mě stát se třídním učitelem něco absolutně abstraktního.

Říkala jsem si „Co vlastně znamená, stát se třídním učitelem?“. Tuto otázku si pokládá spousta začínajících učitelů, pokud se stane, že s příchodem do školství dostanou tuto pozici. Napadají Vás myšlenky typu „Zvládnou to?“, „Jak vybalancuji kázeň se svobodou žáků?“,

„Co všechno budu muset řešit?“. Napadala mě spousta otázek, ale i kdyby na ně dal kterýkoliv kolega odpověď, realita bude úplně jiná.

Třídnictví se někteří učitelé vyhýbají právě kvůli nadměrné administrativě a také z velké části v tom hraje roli nutnost být v úzkém kontaktu s rodiči, zvláště na základní škole.

Každodenní práce třídního učitele je plná administrativy jako je zapisování informací do třídní knihy, výkazů, psaní různých poučení, posudků, vybírání peněz na školní akce nebo organizování školních i mimoškolních akcí. Neustále zjišťujete absenci žáků, jestli daný žák nechybí moc dlouho, zda má vše správně omluvené, proč neustále chybí první vyučovací hodinu nebo často chybí na konkrétní předměty atd. Dále řešíte individuální vzdělávací plány, různé podpory výuky u žáků se speciálními poruchami učení, do toho řešíte různá kázeňská opatření, protože druhý stupeň základní školy se rovná vrcholu puberty. Každou chvíli řešíte nějaké situace. Není den, který by byl stejný, jako ten předešlý. Ano, tyto všechny aspekty se jeví spíše jako negativní, ale na třídnictví je úžasná právě ta různorodost.

Zpočátku jsem byla vhozena do reality třídnictví bez větší opory, jelikož škola nemá žádnou příručku nebo jakoukoliv podporu pro začínající třídní učitele. Pokud jste se zeptali, ochotně Vám každý poradil, ale později přijdete na to, že je lepší, když si veškeré informace vyhledáte sami. Co se týče vedení třídy, kázně a výchovných opatření, byla mi velkou oporou zkušená kolegyně–výchovná poradkyně školy. Pomohla mi zorientovat se ve všech povinnostech třídního učitele a kdykoliv jsem si s něčím nevěděla rady, ochotně a věcně mi poradila.

Záhy jsem zjistila, že každá třída má svoji charakteristiku, dynamiku, složení a každý učitel má jiný přístup a zkušenosti, má i jinou povahu, jinak řeší interpersonální vztahy, proto není možné přesně definovat, co musí mít učitel, aby se stal významným činitelem socializace žáků a jak by mohl ovlivnit kvalitu třídního klima. Nicméně ačkoliv to nelze přesně definovat, ze své tříleté zkušenosti mohu vyvodit, že zásadními předpoklady jsou autentický zájem o partnerskou spolupráci, otevřenost novým náhledům situací a uvědomění si, že organizaci tvoří lidé a jejich kvalitní vztahy.

Na vedení třídy vidím spoustu pozitivního, protože je to třídní učitel, který s žáky navazuje bližší vztah. Má možnost je poznat daleko více, a to především pomocí třídnických hodin, školních výletů a tzv. managementu třídy, působit na ně a mít na ně dobrý vliv.

Významnou součástí třídnictví je práce s třídním kolektivem. Může probíhat průběžně nebo preventivně, přispívat k řešení aktuálních konfliktů. Z praxe mohu uvést příklad, jak pracuji například se zasedacím pořádkem ve třídě. Často se setkáváme s otázkou, zda místo dětí ve třídě měnit či neměnit. Někteří učitelé zasedací pořádek nepovažují za důležitý a nechávají žáky na místech podle jejich přání. Tohle má i svá rizika u žáků, kteří nejsou sociálně zdatní, jsou nějakým způsobem znevýhodnění nebo nemají ve třídě mnoho kamarádů, hrozí že zůstanou mimo hlavní kolektiv. Většinou si k sobě sednou žáci typově stejní.

Zasedací pořádek řeším citlivě s ohledem na žáky, kteří jakékoliv přemístění snášejí hůře než jiní. V případě, že se rozhodnu změnit místa žáků, přistupuji k tomu zodpovědně a s velkou dávkou logického myšlení. Musím přesně vědět, co tou změnou sleduji a zda má přemístění smysl. V první řadě musím zohlednit, zda žák nosí brýle, zda píše levou nebo pravou rukou, ale i jeho tělesnou stránku. Tohle jsou základní faktory, kterých se musím držet. Poté musím v zasedacím pořádku zohlednit i žáky se specifickými poruchami učení, kteří musejí být přístupní asistentce pedagoga.

Pokud potřebuji začlenit nějakého žáka do kolektivu, posadím ho více ke středu k žákům, kteří nemají problém s kýmkoliv komunikovat a svoji pozici ve skupině mají jistou. Zohledňuji i to, jak se můžou vzájemně motivovat a pomoci si v určitých předmětech. Kolikrát se mi stalo, že mi žák řekl větu „Co si s ním budu povídat, vždyť o něm nic nevím“? I tento důvod hraje v přemístování rolí. Mají možnost seznámit se s každým žákem a naučit se spolupracovat i s lidmi, které by si k sobě nikdy nevybrali.

S žáky máme domluveno, že v mých předmětech mohou sedět podle svého uvážení, ale kolikrát se stane, že zůstávají ve svých lavicích, a tuto možnost ani nevyužijí. Po dobu tří let jsem tímto způsobem docílila toho, že nikdo nemá problém sedět s kýmkoliv a nikdo nemá problém s nikým spolupracovat v jakékoliv skupinové práci.

7.7 Vztahy mezi třídním učitelem a žáky druhého stupně ZŠ

Dobré vztahy mezi třídním učitelem a žákem jsou alfa a omegou všeho a jsou založeny na vzájemném respektu. Tento vztah má zásadní vliv na uspořádání vztahů ve třídě a dosahování lepších vzdělávacích výsledků žáků. Vazba nevznikne hned, ale vyvíjí se postupně se získanou důvěrou a respektem. Je to cesta, kterou potřebuje třídní učitel ujit.

Pro mě samotnou bylo velmi těžké vybalancovat hranici určité přirozené autority, a přesto zůstat přátelská, aby se žáci neobávali za mnou přijít s jakýmkoliv problémem. I když jsem byla třídní učitel začátečník, určitou mojí výhodou byl fakt, že již sama vychovávám starší dítě a také jsem hostila ve své rodině zahraniční žáky. Pro absolventy pedagogické fakulty, kteří nastoupí do své prvního zaměstnání, respektive do své první školy a dostanou hned první rok třídnictví, musí být velmi těžké, najít ten správný střed. Pokud bych nastolila pouze nadřazený a mocenský vztah, žáci by ze mě mohli mít strach a já bych ztratila možnost poznat je více do hloubky a hůře by se mi s nimi pracovalo. V opačném případě, pokud bych zvolila pouze přátelský přístup, mohlo by to vést k anarchii ve třídě. Žáci nepotřebují další kamarádku, ale někoho, kdo je důsledný, má je rád, zajímá se o ně, je spravedlivý, a to nejdůležitější, co jim může dát, je svůj čas. Tím si získává přirozený respekt a autoritu.

7.8 Osobnostní charakterové předpoklady třídního učitele

Když přemýšlím, jaké mé hlavní charakteristiky se podílejí na budování vztahů s žáky, uvedla bych následující:

7.8.1 Porozumění a umění naslouchat

Často mi je předkládáno, že se o „své žáky“ moc starám. Pokud je to jen trochu možné, zastavím se o přestávce ve třídě, abych se se zeptala, jak se jim daří. Aktivně naslouchám jejich problémům a snažím se je směřovat, jak dané problémy řešit. Žáci očekávají, že jejich problémům porozumím a jsem ochotna jim pomoci. Snažím se jejich starosti nezlehčovat, nedělat mezi nimi rozdíly a komunikovat s nimi jako s partnery. Zároveň je vedu k exploraci jejich vlastních možností a zdrojů, aby nespolehali pasivně na radu nebo vyřešení, ale pracovali na zdravém naplňování svých potřeb aktivně a samostatně.

Důležitou roli hraje upřímný zájem o jejich úspěchy. Průběžně se zajímám o jejich prospěch a raduji se s nimi, když se jim něco podaří. Jsou žáci, kteří tuto podporu nemají v rodičích a vidím, jak je těší, podělit se o radost z toho, že něco dokázali. Kolikrát mám pocit, že supluji jejich rodiče. Důkazem jsou věty, které občas slyším od kolegů „*Proč ti hlásí známku z předmětu, který je neučíš?*“, „*Proč ti všechno říkají?*“. Sama se kolikrát přistihnu, že i já jim vyprávím, jak to mám doma se synem a dcerou a tím jim odhalím něco ze svého soukromí, proto možná i oni sami jsou ke mně více otevření.

7.8.2 Důvěra

Žáci vědí, že se na mě můžou s důvěrou obrátit s čímkoliv. Musí vědět, že jim budu naslouchat a budu se jim snažit pomoci. Od začátku třídnictví jsem s žáky nastavila určitá pravidla třídy, kdy jedno z pravidel bylo „nelhat“. Často jsem jim opakovala, pokud by něco provedli, aby za mnou přišli a dozvěděla se to první od nich. Ne vždy se to dařilo a byla bych velmi naivní, kdybych si myslela, že někdy nezalžou ve svůj prospěch. Nicméně vědí, že by tím mohli ztratit moji důvěru, a to už je něco, nad čím přemýšlejí.

Příklad č. 1: Jednoho dne jsem chyběla ve škole z důvodu mého studia na VŠ. Vždy se ve středu zastavím za žáky, aby se v případě potřeby obrátili na konkrétní kolegyni apod. Vždy zmíním, aby ten den proběhl v pořádku, abychom v pátek, první hodinu občanské výchovy, nemuseli řešit nějaké problémy.

Samozřejmě se ke mně donesla zpráva, že si tři žáci házeli o přestávce mandarinkou, která skončila na zdi mezi výkresy. Zed' zůstala oranžová a žáky nenapadlo nic jiného než vše zamaskovat výkresy. Bohužel se hned nepřiznali, což mě mrzelo, ale dokázala jsem to pochopit.

Situaci jsem řešila tak, aby přišli s návrhem, jak zed' opravit a rodičům sdělili, co se ve škole přihodilo. Závěrem zed' omyli, uklidili spolu s paní uklízečkou celé patro školy a vzali si měsíc na starost úklid třídy. V konečném důsledku přišli na to, že největší chybou bylo, že se nepřiznali, protože v tu chvíli mohli ztratit moji důvěru, která se těžko buduje. Věděli, že vše se dá řešit a kolik stojí času uklidit každý den všechny třídy na jednom patře školy.

Příklad č. 2: Žákyně z mé třídy přinesla do školy elektronickou cigaretu. Během přestávky na odpolední vyučování se k ní přidaly dvě spolužačky, které s ní poprvé tento typ cigarety

vyzkoušely. V tu chvíli, kdy tak chtěly učinit, je zahlédly kolegyně. Druhý den mi bylo oznámeno, abych tuto situaci řešila. Vzhledem k tomu, že se to stalo před školou v době přestávky, bylo nutné se k tomu vyjádřit. S žákyněmi jsem si následně promluvila ohledně jejich prohřešku, a protože se jednalo o jejich první takový omyl, největším trestem pro ně bylo, že se s tím musely svěřit doma rodičům. Domluvily jsme se, že rodičům o této skutečnosti řeknou samy a poté mi rodiče dají zpětnou vazbu, že to s nimi řešili. Žákyně měly poté vypracovat projekt, jak přispět k větší informovanosti žáků o elektronických cigaretách a jejich dopady na zdraví.

Pokud někdo ze žáků provede nějaký malér, nechám je tuto skutečnost říct nejprve je samotné svým rodičům. Poté chci zprávu od rodičů, že to společně prodiskutovali. Následně do toho vstupuji jako třídní učitel podle typu maléru a řeším nápravu.

Zjistila jsem, že pro žáky je daleko těžší postavit se před rodiče a říct jim, co provedli. Většinou má tento způsob daleko výchovnější efekt než poznámka.

7.8.3 Zdravé sebevědomí a aktivita

Pokud by měli žáci charakterizovat mou osobu, zřejmě by řekli, že jsem temperamentní, extrovertní a akční člověk, pevný ve svých rozhodnutích a v neposlední řadě důsledný. Domnívám se, že díky mé předešlé praxi mám určitou schopnost žáky přesvědčit a zaujmout. Kdykoliv je to možné, udělám si na ně chvilku času, abych se zeptala, co je nového, vyřešila pár organizačních věcí a prohodila s nimi pár slov. Na školních akcích si s nimi ráda zahrají volejbal, přehazovanou nebo si jdu poslechnout jejich oblíbené písničky. Čas trávený s nimi nepřežívám, ale prožívám. Jejich přítomnost mě obohacuje o jejich bezstarostnost, energii a v neposlední řadě humor. K funkčnímu klimatu přispívá má sebejistota, zdravé sebevědomí, má extravertní energie. Můj kontinuální zájem o vzdělávání, rozvoj, hledání nových zdrojů a knih diskutujících o možnostech přístupu k žákům i sobě sama.

7.9 Vztah třídního učitele a rodičů

Vzhledem k velmi častým interakcím mezi třídním učitelem a rodiči, je zásadní navázat efektivní komunikaci i osobnější vztah. Jsem dost ovlivněna svým předchozím zaměstnáním, kdy jsem komunikovala s lidmi v manažerských pozicích a vedla nespočet pohovorů se

zaměstnanci. Z tohoto důvodu jsem zvyklá jednat s lidmi, a to mi velmi pomáhá zvládat tuto disciplínu třídnictví. Zásadně s rodiči jednám jako s partnery. Nikdy nesmí pocítit jakoukoliv nadřazenost. Potřebuji, aby se mnou spolupracovali, a to by nešlo bez toho, aby mi důvěřovali a kdybych k nim mluvila s despektem.

7.10 Závěr

Předmětem případové studie je popis městské základní školy a zkoumání vztahů v rámci celé školy, ale také vztahu třídního učitele s žáky 2. stupně základní školy. Prezentovaná studie nabízí pohled autorky do zázemí pedagogického sboru a do její osobnostní povahy v roli třídního učitele. Výsledek případové studie ukázal, že za dobrým sociálním klimatem školy stojí dobré vztahy mezi vedením a zaměstnanci školy, dále mezi kolegy a otevřená komunikace mezi třídním učitelem a žáky a třídním učitelem a rodiči žáků. Soustavná péče o žáky, ochota podílet se na spolupráci více než je formálně nutné a osobní zájem o prosperitu všech zúčastněných, vede k dobrému sociálnímu klimatu třídy i školy.

Tato škola má co nabídnout svým žákům, stejně tak pedagogům, i když je neustále co vylepšovat. Vedení školy za svými zaměstnanci stojí a kolegové jsou profesionálové, se kterými trávíme často více času než se svou rodinou. Ne vždy musíme být s kolegy v přátelských vazbách, ale důležitý je respekt, vzájemná podpora a slušné chování. Pokud nás práce spojí v přátelství, vzniká velmi podnětné prostředí, kde se lidé navzájem ovlivňují a motivují.

8 Písemná příprava na třídnickou hodinu žáků druhého stupně základní školy

Zvolila jsem přípravu třídnické hodiny, protože jako začínající třídní učitelka jsem neměla povědomí o tom, co všechno bude tato pozice obnášet a jak bych měla pracovat s třídním kolektivem. O důležitosti třídnických hodin nikdo nemluvil ani nebyly nijak nařízené vedením školy. Začala jsem se proto o ně více zajímat a postupně je zahrnovala do přímé pedagogické činnosti, ale i do školních výletů/akcí. Po tříleté zkušenosti s vedením žáků vidím velký smysl využití třídnických hodin pro řešení jakýchkoliv problémů třídy. Dle Skácelové (2012, s. 9) nabízí třídnické hodiny možnost pravidelně pracovat se vztahy uvnitř třídy, podporovat zdravé způsoby chování mezi žáky, rozvíjet jejich osobnosti a sociálních dovedností, řešit aktuální problémy třídy. Je to prostor pro práci s pravidly třídy, příležitosti k vedení žáků k formulaci jejich názorů, vedení žáků k vlastní samostatnosti při řešení problémů a k přijetí zodpovědnosti a také prevenci sociálně patologických jevů.

Během třídnických hodin se mohu pravidelně setkávat se svojí třídou k řešení různých dlouhodobých témat a organizačních záležitostí školních i mimoškolních aktivit. Práci třídního učitele vnímám jako důležitou součást předcházení různým nevhodným projevům v chování žáků. To, jaká je atmosféra mezi žáky v jednotlivých třídách, ovlivňuje atmosféru v celé škole. Za třídu je zodpovědný třídní učitel, který je za tuto část pracovní náplně finančně hodnocen. Jeho cílem by mělo být vytvoření co nejlepší kolektivu ve své třídě, aby se v něm žáci cítili bezpečně.

Dle stanoviska MŠMT je možnost začlenit třídnickou hodinu do třídního rozvrhu. Formálně stojí mimo učební plány, ale jejich realizace je uvedena v třídním rozvrhu, kde jsou předem vymezeny v týdenním nebo měsíčním plánu. Učitel je povinen je začlenit v rámci disponibilních hodin nebo může využít předmětů jako je výchova ke zdraví nebo povinně volitelný předmět. Tyto kompetence jsou plně na řediteli školy. Realizace třídnických hodin není o tom, že si s žáky budeme jen hrát nebo si povídat, ale zprostředkovat jim takový prožitek, aby měla hodina přesah a propojila se se životem žáků. V případě, že se ve třídě nebo ve škole objeví problém, snažím se najít vhodnou aktivitu, která mi pomůže rozvinout diskuzi a dojít k cíli, co si z toho mají žáci odnést. Pokud je to jen trochu možné, snažím se

třídnické hodiny přenést do prostředí mimo školní třídu. Stačí k tomu i školní hřiště. Už jen ta neformálnost prostředí uvolňuje vztahy mezi žáky a odbourává možné napětí.

V rámci jedné třídnické hodiny jsem si chtěla s žáky popovídat o tom, že existuje spousta citlivých témat, o kterých se lidé bojí mluvit. Může se ale stát, že se s nimi budou chtít někomu svěřit, proto jsem chtěla otevřít téma, jak být k sobě empatičtí, umět se vcítit do pocitů druhých a být vnímavější k jejich trápení. Téměř každý žák má nějakou třináctou komnatu, která ho trápí a někdy ji bude chtít otevřít, zvláště ve věku náctiletých. Proto byla potřeba o tomto tématu mluvit. S žáky jsme šli na školní hřiště, kde jsem každého nechala napsat na papír nápady, o čem se lidé často bojí mluvit, co může být pro lidi citlivé téma, které se bojí říct. Musela jsem zdůraznit, že se jejich nápady neopírají o jejich osobní zkušenosti, ale jde o příklady z mezilidských vztahů a rodin. Poté jsem papírky vybrala a dala do krabice. Rozřadila jsem žáky do dvojic a nechala je vylosovat papírek s uvedenými nápady. Následně v té dvojici rozehráli scénu, kdy jeden druhému svěřuje tajemství, které ještě nikdy nikomu neřekl. Druhý žák měl empaticky zareagovat, aby mu byl nápomocen v jeho trápení.

Závěrečná reflexe stála na tom, jak se cítili, když říkali spolužákovi tajemství, které ještě nikdy nikomu neřekli. Co bylo pro ně v té chvíli nejtěžší. Dále jsme došli k tomu, že nejdůležitější je důvěra. Žáci si uvědomili, jak těžké je mluvit o citlivých tématech, a ne všichni to dovedou, ale během sehraných scének viděli, jak dokáží být vzájemně empatičtí a dokážou se vcítit do toho druhého. Rozhodně pro ně ale bylo lepší být tím, kdo naslouchá než ten, který se svěřuje. Aktivita se velmi povedla i tím, jak se žáci dokázali vžít do svých hereckých rolí.

Další ukázková třídnická hodina je na téma život s postižením, jelikož jsem třídní učitelkou žáka s tělesným postižením a několikrát jsme již museli při mimoškolních akcích využít vozíčku, se kterým jsme do té doby neměl nikdo žádnou zkušenost. Začlenění tohoto žáka nám vneslo do třídy velkou dávku empatie, porozumění a ochoty pomáhat. Nicméně často narážím na problém s přehnanou aktivitou pomoci ze strany žáků. Proto jsem touto aktivitou chtěla navést žáky, jak správně komunikovat s postiženými, jakým způsobem nabídnout pomoc a pojmenovat pocity, které při setkání s postiženými mají.

8.1 Příprava učitele na třídnickou hodinu

Cílová skupina:	Žáci 8. ročníku
Předmět:	Třídnická hodina – výchova ke zdraví
Tematický celek:	Lidé s handicapem a jejich život mezi ostatními
Téma:	Život s postižením – Jak správně komunikovat se zdravotně postiženými
Časová dotace:	1 vyučovací hodina = 45 minut

8.2 Obsah

Vstupní vědomosti a dovednosti studentů:

Žák umí rozlišit zdravotní postižení.

Žák zná formy pomoci handicapovaným lidem ze strany státu.

Nové znalosti:

Pojmy: předsudek, emoce, integrace, inkluze

Formy komunikace se zdravotně postiženými lidmi.

8.3 Cíl tématu

- Žák si uvědomuje předsudky jak své, tak i společnosti vůči lidem se zdravotním handicapem.
- Žák dokáže komunikovat s lidmi se zdravotním postižením a umí jim nabídnout pomoc.
- Žák jedná citlivě s handicapovanými jedinci.

8.4 Cíle hodiny

- **Kognitivní:** žák popíše základní body komunikace se zdravotně postiženými
- **Afektivní:** žák se umí vcítit do pocitů zdravotně postižených lidí a vnímá problematiku života se zdravotním postižením.

Klíčové kompetence: Komunikativní, sociální a personální, občanské, pracovní, k řešení problémů

Metody: Brainstorming, diskuze, skupinová práce

Organizační forma: Skupinová

8.5 Mezipředmětové vztahy

Osobnostní a sociální výchova – Komunikace – komunikace v různých situacích, proti agresí a manipulaci

Výchova demokratického občana – Občanská společnost a škola – význam řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti

Osobnostní a sociální výchova – Řešení problémů a rozhodovací dovednosti – řešení problémů a rozhodování z hlediska různých sociálních s mezilidských problémů

Učební pomůcky: tabule, pracovní listy

Tabulka 4 – Struktura vyučovací hodiny

Čas	Fáze hodiny	Činnosti, Učební úlohy, Organizační forma	Poznámky
5	Zahájení, úvod	<p>Organizační část hodiny: Uvítání žáků a pozdrav</p> <p>Úprava pracovního prostředí – otevření oken, úprava osvětlení</p> <p>Zapnutí PC, kontrola docházky a zápis do třídní knihy (Bakaláři)</p> <p>Téma: Život s postižením – Jak správně komunikovat se zdravotně postiženými</p>	Učitel seznámí žáky s náplní třídnické hodiny a jejím cílem.
10	Motivační	<p>Motivace – učitel vyzve žáky, aby řekli, které pocity cítí, když se setkají s člověkem se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým nebo sluchovým).</p> <p>Učitel zapisuje na tabuli nejčastější pocity – nejčastěji zaznívá soucit, obdiv, respekt, zvědavost, lítost, vděčnost.</p> <p>Učitel se dále ptá.</p> <p>Jak bychom se měli k těmto lidem chovat?</p> <p>Žáci si nyní mají představit sebe s určitým handicapem a představit si, že všechny pocity, které jsou napsané na tabuli, pociťují lidé při kontaktu s nimi.</p> <p>Jak byste se cítili?</p> <p>Učitel podporuje zájem žáků o téma a nechá je přemýšlet nad jejich nápady.</p> <p>Učitel by je měl žáky dovést k uvědomění, že i když mají lidé nějaký handicap, cítí se úplně stejně jako my ostatní.</p>	<p>Učitel moderuje diskuzi, žáci odpovídají na otázky, říkají vlastní názory a nápady.</p> <p>Rozvíjí se diskuze.</p> <p>Učitel povzbuzuje žáky k dalším reakcím.</p> <p>Žák prezentuje své názory a sdílí své nápady.</p>
10	Fixační Expoziční	<p>Opakování předcházejícího učiva</p> <p>Jak rozlišujeme zdravotní postižení?</p> <p>Jaké znáte formy pomoci handicapovaným lidem?</p> <p>Co je to integrace a inkluze? Jaký je mezi těmito pojmy rozdíl?</p> <p>Nové téma– Rozdělíme žáky do skupin a do každé skupiny rozdá učitel pracovní list s variantou:</p>	<p>Shrnutí předešlé hodiny a zodpovězení případných dotazů.</p> <p>Žáci pracují ve skupině.</p>

20		<p>a) komunikace s tělesně postiženými b) komunikace se zrakově postiženými c) komunikace se sluchově postiženými</p> <p>Učitel nechá skupinám čas na pročtení pracovního listu a poté vyzve žáky k diskusi o tom, co je nejvíce překvapilo při čtení konkrétních bodů komunikace s daným postižením, a co si z toho budou pamatovat. Cílem této aktivity je, aby každá skupina představila ostatním nejzásadnější body komunikace s daným handicapem dle jejich pracovního listu, případně předvedla ukázkou pro lepší představu.</p>	
5	Shrnutí a zhodnocení hodiny	<p>Učitel zhodnotí hodinu za sebe a nechá zhodnotit hodinu žáky.</p> <p>Co jste se dnes dozvěděli? Co vás na hodině zaujalo a naopak? Který zdravotní handicap byste nyní hodnotili jako nejhorší a proč? Existují nějaké formy pomoci handicapovaným lidem, do kterých se můžete zapojit Vy sami nebo škola?</p>	<p>Cíle: žák zná základní body komunikace se zdravotně postiženými.</p>

Zdroj: Vlastní zpracování

8.6 Závěrečná reflexe

Hodina žákům ukázala, aby se nesnažili pomáhat za každou cenu, protože tito lidé chtějí a umějí být samostatní. Postižení mají nějaká omezení v pohyblivosti, ale jejich prožívání je stejné jako u ostatních. Sami vidí, že můžeme spoustu věcí provozovat společně a užít si to.

9 Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu

Když se zpětně ohlédnu do mého středoškolského studia, vždy jsem měla jedno velké přání. Tím přáním bylo studium na vysoké škole. Bohužel tomu okolnosti nepřály, proto zůstalo jen u přání. Po maturitní zkoušce jsem začala pracovat v personálních agenturách a o něco později jsem se dostala do interního oddělení lidských zdrojů ve velké korporaci, kde jsem pracovala osm let na pozici specialista lidských zdrojů. Myslím si, že už v této době jsem si uvědomovala, že mým cílem je a bude práce s lidmi a komunikace se s nimi. Nicméně jsem netušila, že to bude nakonec práci s žáky, která bude mým povoláním a zároveň mým koníčkem. Po mateřské dovolené jsem se pod vlivem okolností rozhodla změnit profesní dráhu a věnovat se učitelství, proto jsem se přihlásila na pedagogickou fakultu a díky tomu se překvalifikovala do role učitele. Tento proces byl nutný k naplnění systémových požadavků pro výkon povolání. Od chvíle, kdy jsem se rozhodla podat přihlášku na pedagogickou fakultu, uplynuly tři roky. Tři roky plné nových zážitků, poznatků, ale také setkání s velmi zajímavými lidmi, kteří obohatili můj život. Byly to tři roky přednášek, zkouškového období, seminárních prací a také stresu. Roky, které byly velmi ovlivněny pandemií, se kterou jsme se všichni museli nějak vypořádat, což nebylo vždy lehké. Nyní stojím v cílovém rovince a měla bych zhodnotit celé mé studium.

Po dlouhém zvažování, jaké téma si pro bakalářskou práci zvolit, rozhodla jsem se pro portfolio profesního rozvoje. Chtěla jsem vidět, jestli jsem se sama posunula v mé pedagogické činnosti, reflektovat své zkušenosti, které jsem nabyla během studia a také mi přišlo zajímavé vidět tři roky mého studia ve spojení s praxí na základní škole. Vždyť co může být lepšího než si v praxi vyzkoušet to, co se právě naučím v teorii. Pokud nad tím přemýšlím z pohledu učitele, bylo pozoruhodné sledovat můj vývoj. Samotné studium bylo náročné, ale pokud je člověk dostatečně motivován, jde všechno snáze. Studovat na vysoké škole byl můj sen, a když jsem dostala příležitost stát se učitelkou, věděla jsem, že je nutné si doplnit kvalifikaci. Motivovaná jsem byla dostatečně, ale nedokázala jsem si dost dobře představit celkovou realitu mého rozhodnutí. S prvním zkouškovým obdobím jsem zjistila, co skutečně obnáší studium na vysoké škole spolu s prvními roky příprav na základní škole a pozicí třídního učitele. K tomu ještě péče o rodinu a dvě děti a veškeré mé snové iluze o studiu na vysoké škole se rázem rozplynuly. První semestr byl skutečnou zkouškou ohněm.

Postupem času jsem si dokázala lépe zorganizovat čas a naučila jsem se znova učit se. Pokud bych se sebe sama zeptala, co mi vysoká škola vzala, byl by to právě ten čas. Čas, který jsem musela vzít rodině a věnovat ho mému studiu. Každý, kdo studuje kombinovanou formu studia, si tím prochází. Občas někoho napadla myšlenka, že by to vzdal, ale já jsem věděla, že pro můj profesní život je to důležité. S každým zdárně ukončeným semestrem jsem cítila spokojenost a radost ze sebe sama. To, že něco dokážu, i když to není jednoduché, mě neustále posouvalo dál a posilovalo mou sebejistotu k dalším zkouškám, seminárním pracím apod. Pokud jsem zažila menší neúspěch, i to mi dalo zpětnou vazbu k tomu, že příště se musím připravit lépe.

Zajímavé bylo vidět, jak se propisovalo studium do přípravy a kompozice mých hodin na základní škole. Z každé přednášky jsem si odnesla něco, co jsem přenesla do mé výuky a aplikovala na žáky. Byly to například rady, jak se vypořádat s kázní, didaktické chyby, kterých jsem se chtěla vyvarovat při výuce. Začala jsem více ověřovat, zda žáci rozumí tomu, o čem jsme právě diskutovali. Lépe si plánovat výuku, zefektivnit ji kvalitní přípravou a lépe pracovat s cíli.

Na fakultě jsem si zažila, jaké je to být v pozici žáků/studentů, a jak je občas těžké udržet pozornost při přednášce nebo při online výuce, kterou jsem si prošla jako učitel, ale i jako student. Zřejmě jsem začala nahlížet na spoustu věcí jinak. Dokázala jsem pochopit, že jen pasivní poslouchání vyučujícího, aniž bych se nějak mohla zapojit do výuky, je velmi náročné na udržení pozornosti. Snažím se proto střídát činnosti a daleko více zapojuji žáky do diskuze. Není podstatné jim vždy vše říct, ale nechat je na spoustu věcí přijít je samotné. Také jsem během studia zjistila, jak stresově náročné je pro mě být zkoušena, a to jsem dospělý člověk. Proto si nyní více uvědomuji, jak se asi cítí žáci, pokud jsou zkoušeni před celou třídou.

Když se na vše podívám z různých úhlů pohledu, domnívám se, že nyní dokážu více třídit podstatné informace od nepodstatných, zlepšila jsem se ve vyjadřování směrem k žákům a také se snažím používat správnou terminologii a spisovnou mluvu.

Závěrem bych celé studium zhodnotila jako velmi pozitivní a obohacující zkušenost v mém životě. Propracovala jsem se k větší profesionalitě, odbornosti a využívám další inovativní zdroje informací a metod pro mojí přímou pedagogickou práci.

Studium mi dalo spoustu nových přátel ze stran spolužáků, kteří sdíleli své zkušenosti z praxe a umožnilo mi setkání s výbornými odborníky z řad pedagogů. Nyní jsem na začátku mého vysněného povolání a těším se, jaké další zážitky mi přinese.

10 Soupis použité literatury a pramenů

- ČECHOVÁ, Marie a ZIMOVÁ, Ludmila (2001). *Začleňování žáků jinojazyčného původu do výuky češtiny*. Český jazyk a literatura 50, 1999/2000, s. 214–219.
- ČIHÁKOVÁ, Hana. (2007). *Potřebujeme profesní standard učitelů odborných předmětů a odborného výcviku?: sborník z konference : 3. konference partnerství TTnet 6. a 7. června 2007 v Kostelci nad Černými lesy*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání. ISBN 978-80-85118-09-4.
- DUBEC, Michal (2007). *Třídnické hodiny: metodika práce třídního učitele s tématy osobnostní a sociální výchovy*. Praha: Projekt Odyssea. ISBN 978-80-87145-20-3.
- KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST (2009). *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.
- KENDÍKOVÁ, Jitka (2012). *Česká škola a žáci ze zahraničí: průvodce vzdělávání českých žáků v zahraničí a cizinců na českých školách*. Praha: Raabe. ISBN: 978-80-87553-62-6.
- KOHOUTEK, Rudolf (2000). *Základy psychologie osobnosti*. Brno: CERM. ISBN 80-7204-156-8.
- KOPŘIVA, Pavel (2006). *Respektovat a být respektován*. 2. vyd. Kroměříž: Spirála. ISBN 80-901873-7-4.
- PETTY, Geoffrey (2013). *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0367-4.
- PRŮCHA, Jan (2011). *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-502-2.
- RADOSTNÝ, Lukáš (2011). *Žáci s odlišným mateřským jazykem v českých školách*. Praha: Meta - Sdružení pro příležitosti mladých migrantů. ISBN 978-80-254-9175-1.
- SIEGLOVÁ, Dagmar (2019). *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2254-7.

SKÁCELOVÁ, Lenka (2012). *Metodika vedení třídních hodin*. Univerzita Karlova v Praze. ISBN 978-80-7476-006-8.

VRONSKÝ, Jiří (2012). *Profesiografie a její praktické využití při řízení lidských zdrojů v organizaci*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. Vzdělávání dospělých. ISBN 978-80-7357-747-6.

ZVÍROTSKÝ, Michal, Zdeňka HANKOVÁ, Jana KROPÁČKOVÁ a Magdalena RICHTEROVÁ (2015). *Portfolio profesního rozvoje jako alternativní bakalářská práce v profesních oborech*. V Praze: UK, PedF. ISBN 978-80-7290-846-2.

Elektronické zdroje

Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělání v ČR 2002 (2001). *MŠMT ČR. MŠMT ČR* [online]. [cit. 08.01.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelani-v-cr>

Legislativa (©2016). *Národní pedagogický institut* [online]. [cit. 08.01.2022]. Dostupné z: <https://cizinci.npi.cz/legislativa/>

LUCAS, Jota. (2006). Cultural Shock: Adjustment to new cultural environments – Kalervo Oberg. *Academia* [online]. [cit. 05.02.2022]. Dostupné z: https://www.academia.edu/17206900/Cultural_Shock_Adjustment_to_new_cultural_environments_Kalervo_Oberg

OSN Česká republika – Poskytujeme informace o činnosti a prioritních cílech organizace, včetně specializovaných agentur a programů (©2022). *United Nations* [online]. [cit. 09.01.2022]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/wp-content/uploads/vseobecna-deklarace-lidskych-prav.pdf>

PECINA, Pavel (2017). Pedagogická a odborná způsobilost učitele praktického vyučování. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. [cit. 10.02.2022] Dostupné z: https://www.nuv.cz/uploads/TTnet/2017/03._PECINA_PAVEL.pdf

Právní výklad k § 23 zákona o pedagogických pracovnících (©2022) *MŠMT ČR. MŠMT ČR* [online]. [cit. 03.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/pravni-vyklad-k-23-zakona-o-pedagogickych-pracovnicich>

Příprava SŠ před nástupem žáka (Nedat.). *Inkluzivní škola* [online]. [cit. 07.02.2022] Dostupné z: <https://www.inkluzivniskola.cz/priprava-ss-pred-nastupem-zaka-s-omj>

Společnost pro příležitosti mladých migrantů. META (©2022) [online]. 2022 [cit. 07.04.2022]. Dostupné z: <https://meta-ops.eu/>

SVOBODVÁ, Dagmar (2013). Profesionální poradenství. *Slezská univerzita v Opavě* [online]. [cit. 10.02.2022] Dostupné z: https://is.slu.cz/el/opf/zima2019/EVSBPPPO/um/2013-09-10-sv-profesni_poradenstvi-svobodova.pdf

Školní vzdělávací program: Škola pro život – Škola pro všechny 2021 (2021). *Základní škola Neratovice* [online]. [cit. 07.04.2022]. Dostupné z: <https://www.zs-mpb.cz/soubor-svp-ke-stazeni-308-.pdf>

Učitel praktického vyučování střední školy (©2017). *Národní soustava povolání* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 03.04.2022]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/ucitel-praktickeho-vyucov-30e6>

Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku (©2022). *Pedagogická fakulta* [online]. [cit. 10.02.2022] Dostupné z: https://www.pdf.upol.cz/fileadmin/userdata/PdF/katedry/ktiv/Studijni_obory/2018_nove_obory/Letak_UPOV_Bc.pdf

Úrazy žáků na praktickém výcviku (2010). *BOZPinfo.cz. BOZP info - Časopis JOSRA* [online]. [cit. 03.04.2022]. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/urazy-zaku-na-praktickem-vycviku>

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Podíl jednotlivých činností učitele praktického vyučování přehledně v tabulce..	42
Tabulka 2 – Pedagogičtí pracovníci podle věku a pohlaví k 31. 12. 2020.....	50
Tabulka 3 – Pedagogičtí pracovníci podle věku a pohlaví k 31. 12. 2009.....	50
Tabulka 4 – Struktura vyučovací hodiny.....	65

Seznam grafů

Graf 1 – Podíl jednotlivých činností učitele praktického vyučování..... 42

Seznam příloh

Příloha 1: Pokyny ke skupinové práci	I
Příloha 2: Zásady komunikace se zrakově postiženými	II
Příloha 3: Zásady komunikace s tělesně postiženými	III
Příloha 4: Zásady komunikace se sluchově postiženými	IV

Příloha 1: Pokyny ke skupinové práci

Pokyny ke skupinové práci

Aktivita

- Vytvořte tři skupiny.
- Každá skupina dostane jednu variantu pracovního listu A-C.
- Následuje společná práce všech členů skupiny. Každá skupina následně připraví ostatním skupinám nejdůležitější body komunikace s daným postižením dle jejich pracovního listu.
- Zamyslete se nad nějakou osobní zkušeností, kdy jste komunikovali s postiženými a představte ji ostatním. Skupina se domluví na mluvčím skupiny.

Zrakově postižení lidé jsou normální lidé, kteří mají své přednosti i nedostatky jako ostatní. Často v jejich blízkosti projevujeme lítost a zpochybňujeme jejich schopnosti. Při setkání s nimi proto jednejte přirozeně a prakticky.

- Při oslovení pozdravte a dotkněte se lehce paže nevidomého, aby pochopil, že mluvíte s ním. Nevidí vás.
- V případě, že potřebuje někam dovést, nechte ho, aby se Vás přidržoval za loket a běžte o krok před ním. Udržuje si tak představu o směru chůze.
- Hlaste mu všechny nerovnosti a překážky: například schody a jejich směr (nahoru, dolů) anebo zúžený prostor dveří.
- V dopravním prostředku mu sdělte, kam si může sednout tak, že ho odvedete k volnému sedadlu a položíte svou ruku na opěradlo sedadla. Nevidomý po ní sjede svou rukou a zjistí tak polohu volného sedadla.
- Když vstoupíte do místnosti, kde se nachází nevidomý, dejte se zřetelně poznat. Pokud vás nepozná podle hlasu, povězte svoje jméno. Tichý pohyb neznámé osoby v jeho okolí působí pochopitelně nepříjemně. Rovněž upozorněte na to, že místnost opouštíte.
- Neodcházejte beze slova během rozhovoru. Nevidí vás, proto je nutné říct během hovoru, že se loučíte a odcházíte.
- Snažte se Vaše emoce sdělit slovy, zrakově postižení je nepoznají z řeči těla. Při komunikaci s nimi používejte více slova než gestikulaci.
- Věci nevidomého by měly zůstat na svém místě. S věcmi nevidomého je dobré nemanipulovat bez jeho vědomí.
- Nesnažte se pomáhat za každou cenu, umějí být samostatní.
- Chovejte se při setkání s nimi přirozeně, to ocení nejvíce.

Zdroj: www.chodicilide.cz

Příloha 3: Zásady komunikace s tělesně postiženými

Zásady komunikace s tělesně postiženými

Pracovní list B

Při prvním kontaktu s vozíčkářem po úvodním podání ruky odstupte, aby se vzdálenost mezi vámi zvětšila a on nemusel mít hlavu vyvrácenou vzad, event. usedněte (pokud ta možnost je).

- Nejprve oslovte člověka na vozíku a zeptejte se, zda pomoc potřebuje. V případě, že ano, poradí vám, jak na to. Pohyb na vozíčku je občas náročný.
- Odstraňte bariéry, které by mohly bránit plynulému pohybu s vozíkem.
- Při manipulaci s vozíčkářem se zeptejte, s čím chce pomoci a nedělejte nic bez jeho svolení.
- Požádejte ho, ať vám sám řekne, jak máte postupovat.
- Při každém zastavení je nutné vozík zabrzdit (pokud to neudělá sám vozíčkář). Při manipulaci s vozíkem ho zvedejte pouze za pevné rámy. Vozíčkář má jiný úhel pohledu – uzpůsobte tomu komunikaci a popis okolí, neboť vozíčkář nemusí vidět vše, co vidíte vy.
- Jedete-li s vozíkem z prudšího místa, sjíždějte raději pozpátku, je to bezpečnější pro vozíčkáře i pro vás.
- Při běžné komunikaci je vhodné snížit se/posadit se na úroveň vozíčkáře, abyste mohli udržovat oční kontakt. Nikdy se neopírejte o vozík (rozhodně ne bez svolení).
- Při komunikaci volte vhodná slova, abyste dotyčného neurazili, ale nemusíte se bát použít slova jako jít, chodit, odejít apod.
- Mluvíte-li s vozíčkářem a tlačíte vozík, snažte se být alespoň vedle něj, aby nemusel neustále otáčet či zaklánět hlavu. Je to nepohodlné a po delší době i fyzicky nepříjemné.

Zdroj:

<https://zapojmevsechny.cz/clanek/detail/komunikace-s-lidmi-s-telesnym-postizenim>

<https://lideodvedle.cz/metodiky/>

Sluchové postižení není na první pohled vidět, proto při komunikaci s člověkem se sluchovým postižením se doporučuje dodržovat tyto způsoby komunikace:

- Pokud chcete s lidmi se sluchovým postižením navázat kontakt, neváhejte na sebe upozornit zamáváním, poklepáním na rameno, zablikáním světla nebo poklepem na stůl.
- Abyste byli schopni komunikovat, ukazujte, malujte, pište, určitě najdete společnou řeč. Můžete se zeptat, jaký způsob komunikace preferuje.
- Můžete se domluvit různými způsoby: odezíráním (zřetelnou mluvou tváří k dané osobě, není nutné křičet), online simultánním přepisem nebo tlumočením do Českého znakového jazyka – pomocí aplikace v telefonu či tabletu. Někdy postačí jen tužka a papír.
- Lidé se sluchovým postižením vnímají vibrace a mají dobře trénovanou pozornost i periferní vidění.
- Při rozhovoru s člověkem se sluchovým postižením stůjte tak, abyste neměli světlo za zády a aby mu nesvítilo do očí. Vyslovujte plynule, správně artikulujte, nezakrývejte si ústa, nežvýkejte – není nutné křičet.
- Neslyšící člověk potřebuje mít v zorném poli současně tlumočnicka i osobu, se kterou jedná. Během rozhovoru s neslyšícím v přítomnosti tlumočnicka oslovujte přímo neslyšícího.
- Při rozhovoru udržujte oční kontakt přímo s neslyšícím, ne s tlumočnickem.
- Ověřte si, zda rozuměli tomu, co jste jim chtěli sdělit. Ujistěte se, že důležité informace pochopili správně.

Zdroj:

<https://lideodvedle.cz/metodiky/>